

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 5'2015

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних наук

Постанова президії ВАК України від 06 жовтня 2010 р. № 1-05/6. Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 4384 від 18 липня 2000 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол №9 від 28 квітня 2015 року) та Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №15 від 28 квітня 2015 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність

за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 30.04.2015

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт
видавничої
справи

© "Аналітик", 2015

© "Економіка. Фінанси. Право", 2015

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Дацій Олександр Іванович, д.е.н., професор, директор Науково-навчального інституту регіонального управління та місцевого самоврядування, завідувач кафедри економіки підприємства Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Мішійлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Академії муніципального управління

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент

Маницевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Присяжнюк Володимир Костянтинович, д.т.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужжа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Конonenко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

<i>Г.В. АНЗІНА</i> . Особливості оцінки вартості власного капіталу в умовах граничних ринків	4
<i>І.В. БЕЗП'ЯТА</i> . Особливості інвестиційної політики в аграрному секторі економіки	10
<i>О.Д. ГНАТКОВИЧ</i> . Вдосконалення здійснення орендних операцій із земельними ділянками сільськогосподарського призначення	14
<i>І.В. СИДОРЕНКО</i> . Фактори та резерви модернізації виробничої інфраструктури регіону	17
<i>І.О. ДАВИДОВА</i> . Теоретичний аналіз взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг у процесі працевлаштування	21

ПРАВО

<i>М.В. НОЗДРЕНКО</i> . Міжнародний досвід із забезпечення безпеки осіб, взятих під захист	24
--	----

ЗАРУБІЖНИЙ ОГЛЯД

Global transfer pricing 2015: world overview	28
--	----

КОНСУЛЬТАЦІЇ

ЮРИДИЧНИЙ ЛІКБЕЗ або як не вестися на обіцянки та погрози влади	31
---	----

АНЗІНА

УДК 336

Ганна Вікторівна
Anna.anzina@gmail.com

аспірант кафедри
фінансів, Київський
національний універ-
ситет імені Тараса
Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ГРАНИЧНИХ РИНКІВ

PECULIARITIES OF THE COST OF EQUITY VALUATION UNDER FRONTIER MARKETS

Стаття присвячена дослідженню особливостей оцінки вартості власного капіталу в умовах граничних ринків. Доведено ефективність використання моделі CAPM для оцінки вартості власного капіталу як найбільш чутливої до змін на ринку. Запропоновано модифікацію моделі CAPM для граничних ринків капіталу, яка скорегована на системний ризик таких ринків та рівень довгострокової доходності інвестицій.

Статья посвящена исследованию особенностей оценки стоимости собственного капитала в условиях пограничных рынков. Доказана эффективность использования модели CAPM для оценки стоимости собственного капитала как наиболее чувствительной к изменениям на рынке. Предложена модификация модели CAPM для пограничных рынков капитала, которая скорректирована на системный риск таких рынков и уровень долгосрочной доходности инвестиций.

The article is devoted to research on peculiarities of the cost of equity valuation under frontier markets. Proved the efficiency of the CAPM model implementation for equity cost of capital estimation as the most sensitive model to market changes. Proposed the CAPM model modification for frontier markets, which adjusted to system risk and rate of long run return on investments.

Ключові слова: вартість капіталу; модель CAPM; доходність інвестицій; премія за ризик акціонерного капіталу; граничні ринки капіталу

Ключевые слова: стоимость капитала; модель CAPM; доходность инвестиций; премия за риск акционерного капитала; пограничные рынки капитала

Keywords: cost of capital; CAPM model; return on investments; equity risk premium; frontier capital markets

ВСТУП

Оцінка вартості власного капіталу завжди залишається актуальною проблемою, яка вимагає вирішення. Враховуючи високу волатильність та системний ризик притаманний граничним ринкам капіталу, пошук оптимальної моделі оцінки вартості власного капіталу є вкрай актуальним. Власний капітал компанії є відображенням ризику інвестицій в неї з боку інвесторів. В умовах ринку, який динамічно розвивається, залучення фінансування з боку іноземних інвесторів є одним з ключових питань для менеджменту. Некоректна оцінка вартості власного капіталу об'єкту інвестицій спричинює недоотримання доходності, а, як наслідок, формує негативні очікування з боку інвесторів, занижуючи інвестиційну привабливість економіки в цілому.

Оцінка вартості власного капіталу є однією з головних проблем корпоративних фінансів. Методичні основи оцінки вартості власного капіталу компанії стали предметом досліджень багатьох видатних вчених: Брігхем Ю., Гапенскі Л., Брейелі Р., Майерс С., Хорн Дж., Вахович Дж., Коупленд Т., Дамодаран А., Шарп У., Бейлі Дж., Росс С. Та інші.

Не залишилась не уваги проблема вартості капіталу і серед вітчизняних науковців. Даній проблематиці присвячені роботи Базилевича В.Д., Лютого І.О., Любкіної О.В., Шелудько В.М., Петленко Ю.В., та інших.

Але не вагаючи на значні здобутки науковців з цієї проблематики, на окрему увагу заслуговує дослідження методичних аспектів оцінки вартості власного капіталу за умов граничних ринків.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні особливостей оцінки вартості власного капіталу в умовах граничних ринків, які характеризуються високою волатильністю та значним рівнем системного ризику.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи стали наукові праці, матеріали періодичних видань та монографії. Під час виконання дослідження використано методи індукції та дедукції, аналізу і синтезу, узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відповідно до класичної теорії корпоративних фінансів, ефективним показником ризику інвестування є очікувана дохідність активу. За умови інвестування в акції конкретного суб'єкта господарювання показником очікуваної дохідності є вартість власного капіталу. Пошук оптимальної методики оцінки вартості власного капіталу дає можливість визначення коректної очікуваної дохідності, та, як наслідок, забезпечує рентабельність інвестування.

Визначення вартості власного капіталу за умов граничних економік, характерною особливістю яких є значний потенціал зростання, обмежений недостатнім розвитком фондового ринку, залишається одним з найбільш актуальних питань. Саме вартість власного капіталу є відображенням ризик вкладень в акції емітентів в середині країни.

Відповідно до MSCI Index станом на вересень 2014 року, Standard&Poor's класифікували Україну як країну з граничними ринками капіталу, де ринкова капіталізація становить 89 мільйонів доларів [11]. Граничні ринки капіталу характеризуються наступними ознаками:

- граничні ринки капіталу, на відміну від ринків, що розвиваються, мають низький рівень капіталізації та ліквідності;
- відносна недоступність іноземних інвесторів на граничні ринки капіталу;
- на відміну від ринків капіталу, що розвиваються, граничні ринки мають низьку кореляцію із розвинутими ринками, а отже, відображають менший ризик інвестування;
- велика ступінь систематичного ризику, особливо політичного;
- граничні ринки капіталу мають значно більший потенціал зростання, ніж ринки, що розвиваються.

Саме тому, граничні ринки капіталу є привабливими для інвесторів, що прагнуть високого довгострокового доходу із низькою кореляцією з іншими ринками, не зважаючи на поточну низьку капіталізацію та ліквідність. Країни з граничними ринками капіталу через певний час мають можливість

стати більш ліквідними та демонструвати співвідношення «ризик-дохідність» на рівні розвинутих ринків.

Кон'юнктура граничних ринків визначає обмеження використання певних моделей оцінки вартості власного капіталу. Рівень системного ризику, висока волатильність дають підстави до пошуку необхідної модифікації класичних моделей оцінки вартості власного капіталу, яка б забезпечила коректні результати.

Вартість власного капіталу може бути обрахована за двома найбільш поширеними моделями. Модель Гордона, що базується на оцінці приросту дивідендних виплат. Дана модель застосовується за умов сталих дивідендів та для розвинутих компаній на етапі розквіту або пізнього розквіту. У свою чергу, модель оцінки капітальних активів (МОКА, CAPM) полягає у визначенні очікуваної дохідності на основі корегування безризикової ставки на рівень ринкового ризику.

Обмеження моделі Гордона унеможливує її імплементацію у компаніях, що функціонують за умов перехідної економіки. З іншого боку, модель CAPM є більш чутливою до змін ринкової кон'юнктури. Згідно моделі CAPM, очікувана дохідність активу визначається за формулою[4]:

$$r_e = r_f + \beta(r_M - r_f) \quad (1)$$

де r_e – вартість власного капіталу;

r_f – безризикова ставка на ринку;

r_M – ставка ринкової дохідності.

Враховуючи особливості українського ринку, використання класичної модифікації моделі CAPM є неможливим, оскільки інвестиції в умовах граничних ринків супроводжуються високим рівнем системного ризику. В умовах граничних ринків капіталу можуть бути використані модифікації моделі CAPM в залежності від рівня та специфіки ризику. У своїй роботі «Інвестиції у ринки, що розвиваються» Роберт Брунен та Роберт Конвой[5] визначають ряд модифікацій моделі CAPM, залежно від можливих факторів впливу на вартість власного капіталу. На основі запропонованих ними моделей можна визначити переваги та недоліки їх застосування в умовах граничних ринків.

Таблиця 1

Таблиця порівняння модифікацій моделі CAPM в умовах граничних ринків

[складено автором за [2], [5]]

-1-	-2-
Деталізація моделі	Переваги/Недоліки
<p><u>CAPM зв'язана на зміну валютного курсу</u> До класичної інтерпретації моделі додано корегування на зміну валютного курсу, яке може бути використане для коригування премії на ринковий ризик.</p> $k_e = R_f + \beta_i \times (R_m - R_f) \quad (1)$ <p>Різницю у зміні валютного курсу запропоновано обраховувати за наступною формулою:</p> $K_f = (1 + K_h) \times \frac{(1 + I_f)}{(1 + I_h)} \quad (2)$	<p>Перевагами даної моделі є зважування вартості власного капіталу на курсову різницю між країною реєстрації та функціонування, але й рівень інфляції. Зміна курсу валюти є величиною змінною (за умови вільного ціноутворення на ринку валюти), тому вартість капіталу також буде коливатись.</p>

Продовження табл. 1

-1-	-2-
<p><u>ICAPM, міжнародний CAPM</u> Модель покликана для використання класичної моделі із прев'язкою до відносно абсолютно розвинутого ринку цінних паперів – США.</p> $k_e = R_f + \beta_i^w \times (R_m^w - R_f) \quad (3)$ <p>Запропоновано використання відносного коефіцієнта «бета» у розрахунку до аналогічного показника у США.</p> $\beta_{domestic/US} = \rho_{domestic/US} \times \frac{\sigma_{domestic}}{\sigma_{US}} \quad (4)$ <p>Вартість власного капіталу визначена відносно ринку США із урахування додаткової премії за системний ризик.</p> $K_e = R_f^{US} + \pi + (\beta_i^{US} \times \beta^D) \times (R_m^{US} - R_f^{US}) \quad (5)$	<p>Модель є вдалою для граничних ринків, але має певний недолік. Враховуючи високу волатильність на фінансовому ринку країн із граничними економіками, додаткова премія за ризик таких країн буде вкрай високою. Це відбуватиметься за рахунок ціноутворення у межах підвищеного ризику. Саме тому визначення додаткової премії за ризик має важливе значення.</p>
<p><u>CAPM зважена на політичний ризик та сегментацію</u> Відповідні премії за ризик додані до моделі в якості додаткових складових.</p> $k_e = R_f + \beta_i \times (R_m - R_f) + R_p + R_s \quad (6)$	<p>В умовах граничних ринках капіталу врахування рівня політичного ризику є вкрай важливим. Але кількісна оцінка цього ризику є доволі складною.</p>
<p><u>Мультифакторна модель CAPM</u> Класична модель доповнена додатковими преміями за ризик: системний та специфічний залежно від макроекономічного середовища об'єкту оцінки.</p> $k_e = R_f + \beta_i \times (R_m - R_f) + R_1 + R_2 + R_3 \dots \quad (7)$	<p>За умови коректної оцінки всіх показників моделі (тобто кількісної оцінки всіх ризиків) модель є вдалою. Враховуючи високий системний ризик країн з граничними ринками, дана модель може дати високу похибку. Варто також зазначити, що згідно запропонованої моделі премія за специфічні ризики не враховані у премії за ринковий ризик, а отже, не враховані до у залежності доходності акцій від коливань ринку. Це може привести до завищення вартості власного капіталу.</p>
<p><u>Кредитна модель CAPM</u> Аналогічно до класичної моделі оцінки вартості капіталу шляхом кредитної моделі, запропоновано скорегувати CAPM на рівень кредитного рейтингу країни.</p> $k_e = R_f + \beta_i \times (R_m - R_f) + CR \quad (8)$	<p>Визначення додаткової премії за ризик на основі кредитного рейтингу зменшує надійність моделі через неможливість чіткого визначення ризику.</p>

де K_f – валютний курс у країні юрисдикції; K_h – курс країни, в якій здійснює свою операційну діяльність компанія; β_i^w – коефіцієнт «бета» у порівнянні із дохідністю в світі; R_m^w – дохідність міжнародного ринку капіталу; $\beta_{domestic/US}$ – коефіцієнт «бета», що відображає залежність дохідності акцій компанії в середині країни по відношенню до фінансового ринку США; $\rho_{domestic/US}$ – ступінь залежності (кореляція) дохідності акцій компанії в середині країни по відношенню до фінансового ринку США; $\frac{\sigma_{domestic}}{\sigma_{US}}$ – відношення ризику всередині країни до ризику ринку США; R_f^{US} – безризикова ставка США; π – премія за додатковий ризик; β_i^{US} – коефіцієнт «бета» по відношенню до ринку США; β^D – коефіцієнт «бета» по відношенню до внутрішнього ринку; R_m^{US} – ринковий ризик притаманний США; R_f^{US} – без ризикова ставка доходності в США; R_p – премія за політичний ризик; R_s – премія за ризик сегментації; CR – премія за ризик відповідно кредитного рейтингу країни.

У результаті можна узагальнити, що для врахування додаткових ризиків при розрахунку вартості власного капіталу за моделлю CAPM, метод має бути скорегований на додаткову премію за ризик шляхом врахування її у премії за ринковий ризик.

У 1992 році дослідники Ю. Фама та К. Френч [6] дійшли висновку, що залежності між дохідністю та коефіцієнтом «бета» - не існує. На їх думку, лише два фактори впливають на різницю між дохідностями компаній: обсягах реальних активів компанії та співвідношення балансових та ринкових оцінок вартості капіталу. Відповідно до моделі Фама-Френч, дохідність власного капіталу підприємства зворотно пропорційна коефіцієнту співвідношення балансової та ринкової вартості акціонерного капіталу.

На противагу цій думці, визначимо, що коефіцієнт «бета» має прямий вплив на дохідність акцій компанії за рахунок гнучкого кореляційного зв'язку між прибутковістю компанії та дохідністю ринку. Враховуючи слабку ефективність ринку притаманну для граничних ринків капіталу, вартість акцій досить жваво реагує на рухи фондового ринку.

Одним із найскладніших показників для розрахунку у складі вартості власного капіталу є премія за ринковий ризик акціонерного капіталу.

Роберт Ібботсон, провідний практик у галузі інвестиційного менеджменту, визначає премію за ризик акціонерного капіталу як довгострокову рівновагу між прибутковістю ринку акцій та дохідністю ринку облігацій. Він визначає це концептом рівноваги та оцінює як надходність акції у порівнянні з борговим ринком. Роджер визначає чотири методи оцінки премії за ризик акціонерного капіталу: історичний, що базується на середньому значенні показників дохідності ринків акцій та облігацій; консенсусний, тобто оцінка спирається на прогнози менеджменту компанії щодо очікуваного ризику; модель попиту, що оцінюється на основі очікуваної дохідності на базі CAPM моделі; модель пропозиції, що базується на очікуваній дохідності на базі оцінки макроекономічних показників в економіці [8, с.18-21]. Спираючись на свої наукові доробки [8], [9], [10], автор пропонує наступні варіанти обрахунку потенційних премій за ризик, що були систематизовані наступним чином (див. табл. 2).

Таблиця 2

Систематизація підходів до оцінки премії за ризик акціонерного капіталу за Роджером Ібботсоном

[складено за [8], [9], [10]]

Показник премії	Показник ринкового ризику	Показник безризикової дохідності
Довгострокова премія за ризик	Дохідність акцій	Дохідність довгострокових державних облігацій
Короткострокова премія за ризик	Дохідність акцій	Дохідність короткострокових корпоративних облігацій
Премія за ризик акціонерного капіталу малих компаній	Дохідність акцій великих компаній	Дохідність акцій малих компаній
Премія за дефолт	Дохідність довгострокових корпоративних облігацій	Дохідність короткострокових корпоративних облігацій
Часова премія	Дохідність довгострокових державних облігацій	Дохідність короткострокових державних облігацій
Премія на реальні відсоткові ставки	Дохідність короткострокових державних облігацій	Інфляція

Премія за ризик акціонерного капіталу є одним із найскладніших та важливіших показників при оцінці вартості капіталу. Вибір оптимального рівня безризикової ставки є запорукою ефективності майбутніх інвестицій. В умовах підвищеної волатильності, яка притаманна граничним ринкам капіталу, спонукає до визначення оптимальної методики оцінки премії за ринковий ризик акціонерного капіталу. Виходячи з цього, можна запропонувати наступну формулу для розрахунку ринкової премії за акціонерного капіталу:

$$ERP = R_{FM} \cdot (1 + R_{LM}) - R_f \quad (9),$$

де ERP – премія за ризик інвестування в акціонерний капітал;

R_{FM} – ризик інвестицій в економіці граничних ринків капіталу;

R_{LM} – ризик довгострокових інвестицій в країну;

R_f – безризикова ставка.

Оцінка вартості власного капіталу є процесом складним. В умовах граничних ринків у вартості власного капіталу мають бути враховані усі премії за додаткові ризики, які потенційно може понести інвестор. Як результат, для оцінки вартості власного капіталу в умовах гран чини економік, може бути запропоновано використання модифікованої моделі оцінки капітальних активів (формула 10).

$$k_e = R_f + \beta_{lev} (R_{FM} \cdot (1 + R_{LM}) - R_f + R_i) \quad (10),$$

де R_f – безризикова ставка дохідності ринку;

β_{lev} – коефіцієнт β , скорегований на рівень фінансового левериджу компанії – суб'єкту граничного ринку;

R_{FM} – ризик країни в умовах граничних ринків капіталу;

R_{LM} – дохідність на довгострокові активи в середині країни;

R_i – премія за ризик галузі.

У моделі було враховано премії за ризик для компаній в умовах граничних ринків капіталу, боргове навантаження, а також специфічні ризики галузі, у якій функціонує компанія.

Запропонована удосконалена модель оцінки вартості власного капіталу на основі модифікованої моделі CAPM має наступні переваги:

1. Використання відносно «абсолютної» безризикової ставки дохідності. Враховуючи те, що суб'єкти господарювання на грачних ринках є гравцями міжнародного ринку капіталу, а отже, залучають ресурс за світовими цінами, безризикова ставка має бути використана така, що не має впливу внутрішньо економічних системних ризиків.

2. Врахування ризику граничного ринку капіталу, як такого, що має низьку ліквідність, капіталізацію та низький розвиток. Це відображається на завищеній волатильності та заниженій дохідності, що супроводжується додатковими ризиками для інвесторів.

3. Можливість оцінки специфічних ризиків. На відміну від системних ризиків, що притаманні усім гравцям ринку, ризик галузі може бути оцінений кількісно та, як правило, врегульований менеджментом компанії.

4. Коефіцієнт «бета» зважений на боргове навантаження. Холдингові компанії із активами в Україні використовують інструменти міжнародного ринку капіталу такі, як облигації та синдиговані кредити, що мають значні обсяги. Фінансовий ринок дуже чутливий до боргового навантаження емітентів, тому зобов'язання мають бути враховані у вартості власного капіталу.

Оцінка вартості власного капіталу за умови граничних ринків капіталу є одним із найважливіших етапів визначення ефективності інвестування. Вартість власного капіталу має мультиплікативний ефект через врахування її у вартості компанії – об'єкті інвестування. Згідно класичної теорії корпоративних фінансів, за відсутності дії зовнішніх чинників максимізації вартості суб'єктів господарювання призведе до збільшення соціально-економічного добробуту в країні. Саме тому коректна оцінка вартості власного капіталу та врахування усіх можливих ризиків має важливе значення. При оцінці вартості власного капіталу українських компаній мають бути враховані наступні фактори:

1. Участь вітчизняних емітентів у міжнародному ринку капіталів. Це є підґрунтям доведення не доцільності використання внутрішньої української безризикової ставки, оскільки компанії здійснюють залучення додаткових фінансових ресурсів за допомогою інструментів міжнародного фінансового ринку.

2. Додатковий ризик, характерний для граничних ринків капіталу. З огляду на низький рівень розвитку фондового ринку України, має бути врахований додатковий ризик інвестицій за таких умов.

3. Враховуючи особливість розвитку фінансового ринку України та переважання банківського кредитування серед способів

фінансування, при розрахунку вартості капіталу має бути враховане боргове навантаження.

4. Окремої уваги потребує визначення коректної премії за ринковий ризик акціонерного капіталу. Можна запропонувати використання ризику граничних ринків для оцінки ринкового ризику при обрахунку вартості власного капіталу компанії.

Запропонована формула оцінки вартості власного капіталу враховує рівень системного ризику країн з граничними ринками капіталу, скорегованого на ризик довгострокового інвестування, а також вплив боргового фінансування як характерна особливість граничних ринків, на яких переважає кредитування як інструмент залучення додаткових фінансових ресурсів. Високий рівень системного ризику в країнах з граничними ринками капіталу обумовлює спекулятивний характер інвестицій, тобто короткострокове фінансування з метою отримання високого рівня дохідності.

ВИСНОВКИ

В умовах фінансiалiзацiї свiтової економiки, коли фiнансовий сектор займає доминиуючу позицiю в економiчнiй системi, змiнюються ключовi показники ефективностi дiяльностi будь-якого суб'єкта господарювання. На сьогодні важливу роль при оцінці ефективності інвестицій грає вартість власного капіталу, що є відображенням ефективності інвестицій та можливість підвищення потенційної дохідності для інвесторів. Оцінка вартості власного капіталу в умовах граничних ринків набуває форми визначення модифікації класичної моделі за для врахування особливостей фінансового ринку та усіх ризиків, які здійснюють вплив на рентабельність інвестицій. Отже, у розрахунку вартості власного капіталу компаній, що функціонують в умовах граничних ринків, мають бути враховані ризик інвестування в економіку, а також ризик довгострокового фінансування. Інвестиції в економіки з граничними ринками капіталу цікаві інвестору з точки зору можливості отримання високої дохідності, а отже, мають спекулятивну спрямованість. Саме вартість власного капіталу має враховувати ризик довгострокового інвестування. Моделлю, яка б дала можливість врахувати усі ризики та є чутливою до змін кон'юнктури фінансового ринку є модель оцінки капітальних активів, яка показує зеленість варт істоті власного капіталу від ринкових коливань. Найважливішою складовою вартості власного капіталу є премія за ринковий ризик акціонерного капіталу, яка відображає абсолютний спред ризику інвестування на кожний окремий ризик із безризиковою ставкою дохідності. Використання модифікованої моделі CAPM для оцінки вартості власного капіталу компаній, що функціонують на граничних ринках капіталу, обумовлює здійснення коректної оцінки, яка б забезпечила відображення потенційної дохідності для інвесторів. Це, в свою, чергу дає можливість до підвищення рентабельності інвестицій, а, як наслідок, до покращення очікувань іноземних інвесторів.

Список використаних джерел

1. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: Полный курс [Текст]: в 2 т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски; пер. с англ. под ред. В.В. Ковалев. - СПб.: Экономическая школа, 1998. — Т. 1.- 497 с.; Т.2.- 669с.
2. Дамодаран А. Инвестиционная оценка [Текст]: инструменты и методы оценки любых активов: Пер. с англ. / А. Дамодаран. - 3.изд. - М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. - 1324 с.
3. Коупленд Т. Стоимость компаний. Оценка и управление [Текст] / под ред, Т. Коупленда / Т. Коупленд, Т. Коллер, Дж. Муррин. – М.: Вид-во "Олимп-Бизнес". 2005. - 569 с.
4. Шарп У. Инвестиции [Текст] / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли; [пер. с англ.]. – М: Инфра-М, 2001.– 1028с.
5. Bruner, R. and Robert Convoy. Investing in Emerging Markets // Research Foundation Publications, August 2003. – No. 2. - 100 p.
6. Fama, E.F. and French, K.R. The Cross-Section of Expected Stock Returns //Journal of Finance, June 1992 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bengrahaminvesting.ca/Research/Papers/French/The_Cross-Section_of_Expected_Stock_Returns.pdf
7. Goetzmann, W. and Roger G. Ibbotson. The Equity Risk Premium: Essays and Explorations. New York: Oxford University Press, 2006. – 576 p.
8. Ibbotson, R. The Equity Risk Premium // Research Foundation of CFA Institute, 2011. – No.4. – 9 p.
9. Ibbotson, R., and Peng Chen. 2003. “Long-Run Stock Returns: Participating in the Real Economy”. Financial Analyst Journal, vol. 59, no. 1 (January/February): P. 88-89.
10. Ibbotson, R., Jeffrey J. Diermeier, and Laurence B. Siegel. 1984. “The Demand for Capital Markets Returns: The New Equilibrium Theory”. Financial Analyst Journal, vol. 40, no. 1 (January/February): P. 22-33.
11. Сайт «MSCI Frontier Markets Indexes» // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.msci.com/products/indexes/country_and_regional/fm/

БЕЗП'ЯТА

Ірина Володимирівна
bezpyata@gmail.com

УДК 339.727.22

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

FEATURES INVESTMENT POLICY IN THE AGRICULTURAL SECTOR

кандидат економічних наук, доцент, докторант, Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості інвестиційної політики, її роль у сучасних умовах господарювання, визначені основні важелі державного регулювання формування інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки.

В статье рассмотрены особенности инвестиционной политики, ее роль в современных условиях хозяйствования, определены основные рычаги государственного регулирования формирования инвестиционного климата в аграрном секторе экономики.

The article deals with the peculiarities of investment policy and its role in the current economic conditions, the basic levers of state regulation of its investment climate in the agricultural sector.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, інвестиційна політика, державне регулювання, аграрний сектор економіки

Ключевые слова: инвестиции, инвестирование, инвестиционная политика, государственное регулирование, аграрный сектор экономики

Keywords: investments, investing, investment policy, state regulation, agricultural sector

ВСТУП

Однією з актуальних проблем розвитку аграрного сектора економіки України в сучасних умовах є забезпечення сільського господарства необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами, основним джерелом яких являються інвестиції. На даний час Україна перебуває в інвестиційній кризі, яка характеризується зниженням інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання через низький рівень активності інвесторів. Причиною цьому є несприятливий інвестиційний клімат в країні, що в свою чергу виник через нестабільне та надто ризиковане економічне становище країни.

В аграрному секторі економіки України в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів та обмежених можливостей державної підтримки інвестування та наявності високого рівня ризиків для проведення інвестиційної діяльності, інвестиційна політика держави має бути спрямована на впровадження дієвих механізмів стимулювання залучення вітчизняного й іноземного капіталу та створення ефективної системи управління інвестиційними процесами в аграрному секторі економіки.

Багато вчених-економістів присвятили свої дослідження вивченням питання інвестування в сільське господарство, серед них відмічаємо праці таких вчених як: М.В. Брик, Г.Є. Павлова, А.А. Пересада, П.І. Гайдуцький, Г.Б. Іваницька, В.І. Касянюк, М.І. Кисіль, М.Ю. Коденська, Г.М. Підлісецький, М.П. Сорока та інші. Але реалії сьогодення потребують постійних коректив та запровадження нових методів щодо особливостей

державної інвестиційної політики в аграрному секторі економіки.

МЕТА РОБОТИ

Метою даної статті є вивчення особливостей інвестиційної політики в аграрному секторі економіки, визначення основних проблем залучення інвестицій та надання пропозицій щодо формування інвестиційної політики в аграрному секторі економіки України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою та інформаційною базою публікації є матеріали періодичних видань, праці вчених-економістів, Internet-ресурси, нормативно-правові акти. При проведенні дослідження використано методи системного аналізу, синтезу та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інвестиційну політику доцільно розглядати як комплекс заходів щодо підвищення рівня залучення наявного інвестиційного потенціалу до процесу відтворення, створення оптимальних умов для вкладення інвестицій, забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку країни на основі використання перспектив здійснення спільної інвестиційної діяльності держави та приватних суб'єктів підприємницької діяльності.

Разом з тим, досліджуючи сутність державної інвестиційної політики, необхідно пам'ятати, що вона є складовою економічної політики держави, яка спрямована на врегулювання інвестиційних процесів у країні. У цьому сенсі показовим є таке визначення даного поняття: державна інвестиційна політика –

складова економічної політики, що проводиться державою у вигляді становлення структури та масштабів інвестицій, напрямів їх використання, джерел отримання інвестиційних ресурсів [4].

Сільське господарство є тією продовольчою галуззю національної економіки, стан якої прямо пропорційно залежить від коштів, вкладених у її розвиток, а саме – від інтенсивності інвестиційної діяльності. Саме активна державна інвестиційна діяльність в аграрному секторі є запорукою його стабільного розвитку та результативності.

У науковій літературі значна увага приділяється різним підходам до формування інвестиційної політики. Проте практично всі згодні, що повна відмова від державного інвестиційного забезпечення сільськогосподарського товаровиробника не можлива через його галузеві особливості. Разом з тим є різні точки зору на ступінь інвестиційної підтримки аграрного сектору з боку держави, коли мова йде про його основні складові, їх залежність та пріоритетність розвитку на кожному етапі.

Головна функція держави у ринковій економіці – не здійснення капітальних вкладень у виробництво (окрім галузей, пов'язаних з національною безпекою або з наслідками кризи), а створення умов для залучення інвестицій, виконання ролі гаранта стабільності вкладень та отримання доходів. Держава мусить регулювати інвестиційний процес на правовій

основі. Державна політика повинна стати одним із вирішальних чинників економічного регулювання інвестиційної діяльності в аграрному секторі.

За макроекономічне сприяння інвестиційної діяльності відповідає система органів державної влади, у розпорядженні якої є важелі прямої дії у вигляді централізованих державних капітальних вкладень в об'єкти загальнодержавного значення, розвиток державного сектора економіки, так і непрямі засоби регулювання інвестиційного середовища за рахунок грошово-кредитної, бюджетної (фінансування окремих загально-державних програм стратегічного характеру, дотації, субсидії тощо), антимонопольної та амортизаційної політики [3].

Як основну причину кризи сільськогосподарського виробництва багато економістів називають, перш за все, ослаблення ролі державного регулювання і підтримки агропромислового комплексу. Загалом у розвинених країнах, навпаки, посилюється значення державної підтримки агропромислового комплексу. Витрати на реалізацію аграрної політики у вигляді прямої і непрямой підтримки постійно зростають, як це стверджує практика країн-ЄС.

Загальну схему важелів державного регулювання умов інвестування в аграрному секторі економіки представлено на рисунку 1.

Рисунок 1. Важелі державного регулювання умов інвестування в аграрному секторі економіки [1]

Грошово-кредитна політика держави впливає на інвестиційні умови, регулюючи грошовий обіг і роботу банківської системи, яка, по суті, репродукує збільшення коштів в економічній системі не завжди

на еквівалентній основі щодо сільськогосподарської галузі. До основних інструментів грошово-кредитного регулювання слід віднести:

- норми страхових резервів, які зобов'язані мати

комерційні банки й тим самим відволікати певну частину своїх коштів від активного використання для кредитування та інвестування;

- облікова ставка Національного банку, за якою останній продає кредитні ресурси комерційним банкам, збільшуючи чи зменшуючи обсяги кредитних джерел для фінансування інвестицій;

- операції із державними цінними паперами (ЦП) на відкритому ринку. Встановлюючи вигідні умови (у вигляді ціни чи дивідендів) для своїх ЦП, держава стимулює їх купівлю юридичними та фізичними особами і цим зменшує кількість вільних грошей, які можуть бути використані для фінансування інвестицій через банківську систему [2].

Слід зазначити, що особливості поточної нестабільної (кризової) економічної ситуації обмежують масштаби участі комерційних банків в інвестиційній діяльності. На цей процес впливає низка чинників: протиріччя між ставками процента і ризиками надання позик, відсутність достатніх резервів під зростаючі кредитні ризики. У світовій практиці довгострокові кредити, як найбільш надійні, мають ставки процента нижчі, а в Україні вони відносяться до найбільш ризикових. У банків існує високодохідна альтернатива вкладень у державні короткострокові облігації, а також можливість використання їх в інших прибутковіших короткострокових операціях. Ринок корпоративних ЦП України розвинений недостатньо, і вкладення в акції та облігації акціонерних товариств, зокрема сільськогосподарських, на нинішньому етапі розвитку економіки вважаються банками неліквідними [5].

Отже, стосовно механізму підвищення частки довгострокового кредитування доцільно прийняти низку заходів: зменшити податки на прибуток від довгострокових кредитів, які спрямовуються в аграрний сектор; встановити, що банки в яких частка цих інвестиційних кредитів перевищує певну межу, отримують додаткові податкові пільги тощо [5]. Іншими словами необхідно не декларувати економічні реформи в банківській сфері, аграрній сфері, а забезпечити їх реалізацію.

Для стимулювання інвестиційної діяльності банків доцільно застосовувати лізингові схеми кредитування, які у свою чергу вирішують значною мірою проблему старіння МТБ та застави майна підприємств, що особливо актуально в аграрному секторі.

Враховуючи досвід різних країн щодо організації кредитування сільськогосподарських товаровиробників, ми вважаємо, що кредитна політика для підприємств цієї сфери повинна включати:

- пільгове кредитування сільськогосподарських виробників, яке передбачає збільшення частки довгострокових кредитів, зниження відсоткових ставок, розвиток заставних операцій, як однієї з форм державного пільгового кредитування;
- розвиток аграрного кредиту за такими напрямками, як: кредитування виробників безпосередньо із державних джерел через механізм заставних операцій;
- розвиток іпотечного кредитування у

комерційній системі банків: створення селянських кооперативних кредитних установ, інтегрованих структур.

Одним з напрямів активізації інвестиційної діяльності у сільському господарстві розвинутих країн є стимулюючий механізм оподаткування, який включає податки на прибуток (чистий дохід) корпорацій; нерухомість, зокрема землю; капітал, що інвестується, або приріст основного капіталу; додану вартість; соціальне страхування найманої робочої сили та акцизи. Не зважаючи на такий широкий перелік, сумарно ці податки складають від 2,5 до 6% всіх фермерських витрат, із яких близько половини припадає на два податки: з прибутку і на нерухомість. Багато у чому це пояснюється наданням податкових пільг, завдяки яким фіскальні функції податків зведені до мінімуму. Проведення реформ податкової системи, що передбачають пільги у розвинених країнах, сприяють активному податковому стимулюванню розвитку НТП, що вимагає додаткових капітальних вкладень.

Бюджетні важелі – це встановлена державою система різних видів податків, пільг, що практично створюють таку систему перерозподілу доходів підприємств і громадян країни, яку держава вважає оптимальною для формування прибуткової частини бюджету та збереження у підприємств і підприємців ринкових стимулів до роботи та отримання прибутків. Видатки і витрати бюджету, а також бюджетні кредити є вагомим засобом формування сукупного попиту, а через нього – стимулювання інвестицій взагалі та їх міжгалузевої структури. Навіть система соціальних бюджетних програм (не кажучи вже про прямі бюджетні інвестиції у державний сектор) впливає на структуру попиту, тому що соціальні виплати із бюджету отримують люди, які мають витратити їх на ринку споживчих товарів, а це у свою чергу стимулює виробництво, торгівлю та відповідні інвестиції для цього [6].

Великого значення набуває проведення антимонопольної політики, яке доцільне не тільки у галузях, які є природними монополіями, а також відносно галузевих і локальних монополістів, що постачають продукцію для сільськогосподарських підприємств і тих, що купують у них.

На нашу думку, в умовах України антимонопольна політика повинна запобігати подальшій монополізації в суміжних з аграрним виробництвом галузях. У цій ситуації доцільні тактичні заходи з реального обмеження прибутковості підприємств-монополістів (зокрема, сировинного і заготівельного характеру) через встановлення ними справедливих максимальних відпускних і мінімальних закупівельних цін. Тут, звичайно, слід розробити критерії віднесення посередницьких і переробних підприємств до категорії монополістів, а також розрахувати обґрунтоване співвідношення між закупівельними і відпускними цінами у кожному окремому випадку [6].

Важливу роль у системі державного регулювання інвестиційних процесів у сільському господарстві мають зіграти механізми встановлення мінімальних

гарантованих цін, державних заставних та інтервенційних операцій на продовольчому ринку.

Як відомо, практика показує недосконалість механізму ціноутворення в аграрному секторі. Ціна, як важливий елемент економічного механізму, виконує функцію фінансового регулятора і повинна забезпечувати еквівалентність обміну між аграрним та іншими секторами економіки. Тому необхідно підтримувати ціни на рівні нижньої межі коливань середніх ринкових цін із метою захисту ринку від передбачених кон'юктурних цінових коливань [6].

ВИСНОВКИ

Отже, в основу інвестиційної політики держави в аграрному секторі економіки мають бути покладені принципи активно-пасивного державного регулювання, вираженого в основному у державній фінансовій підтримці підприємств сільського господарства і машинобудування для аграрного сектора, ціновій, антимонопольній, амортизаційній політиці, розвитку інфраструктури аграрного ринку, становленні іпотечних відносин тощо.

Список використаних джерел

1. Галушко В.П. Методологічні та практичні аспекти рівня державної підтримки сільськогоспо-

дарських товаровиробників / В.П. Галушко, А.Д. Діброва, Л.В. Діброва // Економіка АПК. – 2008. – №3. – С. 3-11.

2. Касич А.О. Вплив бюджетно-податкової політики на інвестиційно-інноваційну активність підприємств / А.О. Касич // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №11. – С. 144–152.

3. Ланченко Є.О. Формування і реалізація інвестиційної політики в аграрному секторі економіки України / Є.О. Ланченко // Агроінком. – 2005. – №11-12. – С. 59-64.

4. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України / В. Марцин // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №5 (71). – С.52-53.

5. Непочатенко О.О. Державна підтримка підприємств АПК через удосконалення системи кредитування / О.О. Непочатенко // Економіка АПК. – 2008. – №8. – С. 95-100.

6. Плеханов Д.О. Наукове забезпечення державного управління агропромисловим виробництвом в Україні: дис. доктора екон. наук: 25.00.02 / Плеханов Дмитро Олександрович. – К., 2010. – 475 с.

ГНАТКОВИЧ

Оксана Дмитрівна
hnatkovych@bigmir.net

УДК 332.72:338

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОРЕНДНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ
ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ

IMPROVING THE IMPLEMENTATION OF LEASES AGRICULTURAL LAND

доктор економічних наук,
завідувач кафедри менеджменту та комерційної діяльності,
Львівський інститут економіки і туризму

Стаття присвячена визначенню змісту та суті оренди землі сільськогосподарського призначення, механізму здійснення орендних земельних відносин. Крім цього показані переваги та недоліки оренди земель сільськогосподарського призначення.

Статья посвящена определению содержания и сущности аренды земли сельскохозяйственного назначения, механизма осуществления арендных земельных отношений. Кроме этого показаны преимущества и недостатки аренды земель сельскохозяйственного назначения.

The present article is devoted to defining the content and substance of the lease of agricultural land, implementation mechanism lease land relations. Besides the advantages and disadvantages of leasing agricultural land.

Ключові слова: земельна ділянка, оренда, ціна, середовище, економічна оцінка

Ключевые слова: земельный участок, аренда, цена, среда, экономическая оценка

Keywords: land, lease, price, environment, economic evaluation

ВСТУП

Право користування землею виникло як окреме повноваження права власності на землю і в ХХ ст. знайшло широке розповсюдження в світі. Обов'язковою умовою здійснення права користування землею на умовах оренди, за законодавством переважаючої більшості країн, є використання наданих земель за конкретним цільовим призначенням. Порушення цільового призначення може стати причиною припинення цього права. Водночас інтенсивність використання земель не повинна виснажувати їх репродуктивну здатність або створювати екологічну небезпеку [33].

Відносини щодо оренди земель сільськогосподарського призначення набувають все більшої актуальності, що викликано, з одного боку, зростанням попиту на землю (її обробіток і використання), а з іншого, наявною є достатня пропозиція з боку власників, які бажають здавати свої земельні ділянки в оренду. Також за відсутності ринку землі у сільському господарстві оренда землі є найбільш "популярною" ринковою операцією, яка має законодавче підкріплення і можливість реалізації в умовах сьогодення.

МЕТА РОБОТИ полягає у обґрунтуванні необхідності вдосконалення здійснення орендних операцій із земельними ділянками сільськогосподарського призначення в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних

видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та статистична інформація.

РЕЗУЛЬТАТИ

Як складова системи земельних відносин оренда виступає формою господарського використання землі [1, С.36], формою (видом) землекористування [4, С.74], формою господарського руху землі, земельного обороту [3, С.13], засобом формування оптимального землекористування [5, С.75].

Вивчення наведених визначень земельної оренди показує, що відбувається характеристика різних сторін її сутності, яка пов'язана і з основами економічної системи країни, і з її безпосереднім функціонуванням. Так, оренда видозмінює механізм реалізації земельної власності, диференціює та ускладнює існуючі відносини власності, створює різноманітність їх форм і багатосуб'єктність відносин. Оренда ефективніше (порівняно з купівлею-продажем) вирішує проблеми невідповідності землеволодіння і землекористування, оскільки вона є гнучкішою, динамічнішою, безпосередньо враховує рівень розвитку продуктивних сил, виробничо-фінансові можливості і землекористувача, і землевласника. Водночас оренда землі виконує соціальні функції, створюючи умови для доступу до земельних ресурсів тих, хто не має їх у власності, та забезпечує умови для здійснення підприємницької діяльності у сільському господарстві через створення господарюючих одиниць [6].

Нині в Україні є створені достатньо обґрунтовані правові засади для функціонування оренди землі у сільському господарстві. Разом з тим, з метою впровадження ринку сільськогосподарських земель

існує потреба уніфікації орендного законодавства відповідно до вимог ринкового середовища.

Система оренди землі поєднує в собі продуктивні сили орендарів і орендодавців, орендні відносини та механізм оренди. Вона характерна тим, що виступає підсистемою економічної системи країни, реалізовується у відповідних формах і набуває змістовних особливостей відповідно до умов функціонування економічної системи країни. У свою чергу підсистемам оренди землі притаманна відкритість зв'язків між ними, бо ці зв'язки можуть суттєво впливати на функціонування системи загалом.

Зрозуміло, що орендні відносини регулюються і нормами законодавства. Так, відповідно до положень Земельного кодексу України, Закону "Про оренду землі" та договору орендар земельної ділянки має право:

- самостійно визначати напрями господарської діяльності залежно від призначення земельної ділянки та умов договору;
- за згодою орендодавця споруджувати у визначеному законодавством порядку житлові, виробничі, культурно-побутові та інші будинки і споруди й закладати багаторічні насадження;

- одержувати продукцію і доходи;
- вести у передбачуваному порядку за згодою орендодавця зрошувальні, осушувальні та інші меліоративні роботи, будувати ставки і водойми.

Орендодавець, відповідно, має право вимагати від орендаря таке:

- використання земельної ділянки за цільовим призначенням згідно з договором оренди;
- дотримання екологічної безпеки землекористування та збереження родючості ґрунтів, державних стандартів, норм і правил;
- додержання режиму використання водоохоронних зон, прибережних захисних смуг, зон санітарної охорони та територій, які особливо охороняють;
- своєчасного внесення орендної плати.

Одним з найпринциповіших питань орендних відносин є визначення орендної плати, яка являє собою платіж, який орендар сплачує орендодавцеві за володіння і користування земельною ділянкою. Розмір, форма і строки внесення орендної плати встановлюються за згодою сторін і зазначаються в договорі оренди (рис. 1).

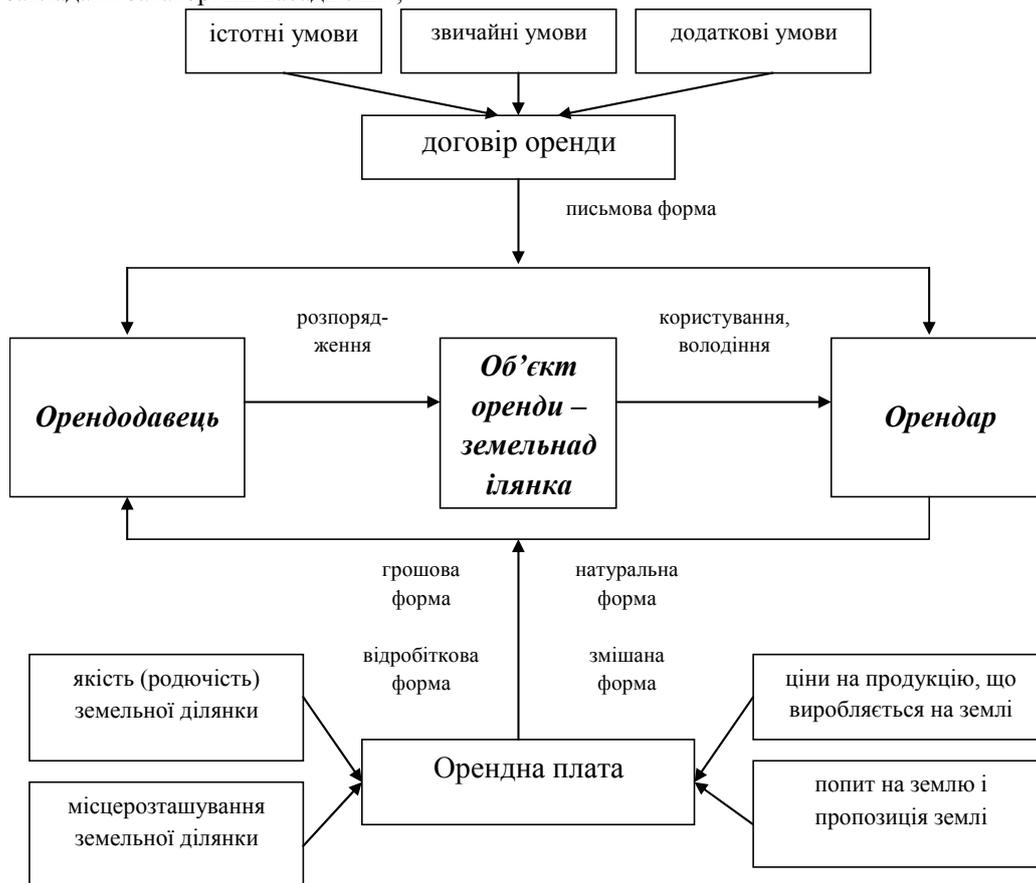

Рис. 1. Механізм здійснення орендних земельних відносин [власні узагальнення автора]

Оренда земельних ділянок сільськогосподарського призначення безумовно є привабливою операцією для сільськогосподарських товаровиробників. Проте з метою об'єктивного аналізу варто розглянути всі

переваги і недоліки її функціонування, для чого слід сформувати стандартну матрицю SWOT-аналізу (табл. 1).

Переваги та недоліки оренди земель сільськогосподарського призначення

[власні узагальнення автора]

"Сильні" сторони	"Слабкі" сторони
<ul style="list-style-type: none"> - земля буде використовуватися, а не простоюватися; - задоволення потреб орендаря та орендодавця; - оренда – звична операція для сільськогосподарських товаровиробників; - відсутність потреби формувати значний початковий капітал для здійснення виробничої діяльності; - простіший і дешевший спосіб розширити межі землекористування сільськогосподарських підприємств; - необхідність регулярно платити орендну плату сприяє більш ефективному веденню господарства 	<ul style="list-style-type: none"> - може призвести до зниження родючості земель з боку орендаря; - присутній ризик невиконання умов договору сторонами угоди; - необхідність системи обліку й контролю з боку держави; - відсутність ринкових механізмів здійснення орендних відносин на селі; - домінування короткотермінових угод; - власність на землю дає можливість отримання іпотечного кредиту в майбутньому, чого не можна отримати за рахунок оренди
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - достатньо широке нормативно-правове забезпечення; - низька грошова оцінка земель, що дає можливість залучення інвестицій з-за кордону; - відсутність ринку сільськогосподарських земель стимулює розвиток орендних операцій; 	<ul style="list-style-type: none"> - нестабільність економічної системи держави; - занепад сільськогосподарського виробництва; - спекуляції із землею з боку органів влади; - загроза здійснення «тіньових» операцій із земельними ділянками;

Слід зауважити, що оренда земельних ділянок в сільському господарстві належить до ризикових операцій, адже ризик об'єктивно існує у сільськогосподарській виробничій діяльності. Оренда землі як складова господарського процесу є операцією, яка дозволяє використовувати земельні ділянки, що перебувають не у власності сільськогосподарських товаровиробників і, виходячи зі своїх нинішніх масштабів, термінів угоди та розміру орендної плати, суттєво впливає на загальний фінансовий стан орендарів, можливості його відтворення. Тому сторони договору оренди повинні враховувати ризики, управляти ними та мінімізувати їх.

Загальновідомо, що в основі здійснення ефективних орендних відносин у сільському господарстві лежить розмір орендної плати за землю, який повинен задовольняти орендаря та орендодавця, об'єктивно відображати вартість землі та ринкову кон'юнктуру, а також сприяти раціональному використанню земельної ділянки як об'єкта оренди. Також необхідно враховувати законодавчо встановлену мінімальну ставку орендної плати 3% від вартості землі.

ВИСНОВКИ

Отже, враховуючи сказане, подальший розвиток орендних відносин має спрямовуватись на захист прав орендодавців, що повинно бути прерогативою держави. Для цього необхідно активізувати роботу центрів юридичної допомоги та консалтингових служб у регіонах у напрямі підвищення рівня інформованості учасників орендних відносин, сприяти налагодженню громадського контролю за

ефективним використанням власності орендодавців через тісну співпрацю між власниками, органами місцевого самоврядування й орендарями, що належить до адміністративно-управлінського регулювання земельних відносин державою. У разі наявності кількох орендарів на земельну ділянку сільськогосподарського призначення потрібно проводити земельні конкурси (аукціони) на орендовану землю, що стимулюватиме конкуренцію і відповідне підвищення орендної плати.

Список використаних джерел

1. Букша І. Сучасні аспекти співпраці у загальноєвропейському просторі / І. Букша // Лісовий і мисливський журнал. – 2004. – № 2. – С. 8-9.
2. Володін М.О. Основи земельного кадастру. Навчальний посібник. – Київ, 2000рік. – 320с.
3. Газуда Л.М. Ресурсний потенціал аграрних підприємств в умовах трансформації відносин власності / Л.М. Газуда. – Ужгород: УжНУ, ПП «Медіум», 2004. – 220с.
4. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи/І.Г. Кириленко. - К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки". – 2005. -452 с.
5. Нуриахметов Р. Арендные отношения в сельском хозяйстве / Нуриахметов Р. // АПК: экономика, управление. – 2001. – №9 (спец. выпуск). – С. 29-31.
6. Прус Ю. Оренда землі як економічна система / Ю. Прус // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. – Львів: Львів. держ. агроуніверситет, 2006. – №13 – 794с.

СИДОРЕНКО

Ірина Володимирівна
aspirant_chstu@ukr.net

УДК 332.13:338.49

ФАКТОРИ ТА РЕЗЕРВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ

FACTORS AND PROVISIONS OF THE MODERNIZATION OF REGIONAL INFRASTRUCTURE

кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет

В статті досліджуються передумови стимулювання модернізації та розвитку виробничої інфраструктури регіону, визначені фактори, резерви та умови для подальшої модернізації виробничої інфраструктури регіону.

В статье исследуются предпосылки стимулирования модернизации и развития производственной инфраструктуры региона, определены факторы, резервы и условия для дальнейшей модернизации производственной инфраструктуры региона.

The article investigates the prerequisites encourage modernization and development of industrial infrastructure in the region; identified the factors and conditions for further modernization of industrial infrastructure in the region.

Ключові слова: модернізація, виробнича інфраструктура, регіональний господарський комплекс, резерви, фактори

Ключевые слова: модернизация, производственная инфраструктура, региональный хозяйственный комплекс, резервы, факторы

Keywords: modernization, industrial infrastructure, regional economic complex, reserves factors

ВСТУП

Структура виробництва в сучасних умовах характеризується зростаючою орієнтацією не на галузеву, а на регіональну систему господарювання. В сучасних умовах в Україні виникла гостра потреба у прискоренні вирішення проблем розвитку виробничої інфраструктури. Формування адекватної ринку виробничої інфраструктури є однією з найголовніших та необхідних умов перетворень економічних відносин в країні. Основними проблемами розвитку інфраструктурних секторів регіону є значний моральний та фізичний знос як самих інфраструктурних мереж, так і техніки та технологій, що використовуються для виробництва інфраструктурних послуг і будівництва об'єктів інфраструктури. Це стосується як дорожнього будівництва, так і будівництва та експлуатація об'єктів житлово-комунального господарства, соціальної інфраструктури та інших секторів.

Незважаючи на велику кількість досліджень залишається не вирішеними питання пошуку резервів для активації модернізації цих процесів інфраструктурних секторів та переходу їх на енергозберігаючі технології, що дозволяють підвищити ефективність виробництва інфраструктурних послуг за рахунок оптимальності в них технологічних процесів.

МЕТА РОБОТИ виявлення факторів, які гальмують процес модернізації виробничої інфраструктури та виділення умов і резервів для

здійснення процесів модернізації у інфраструктурних галузях.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційну базу наукового дослідження становлять нормативно-правові акти, документи та Закони України у сфері розвитку виробничої інфраструктури. В дослідженні застосовувались метод формалізації даних, теоретичний метод аналізу даних та метод порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виробнича інфраструктура – це складна динамічна, багатогалузева відкрита імовірнісна економічна система, яка відображає інтеграційні аспекти трансформаційних перетворень регіонального господарського комплексу на засадах сталого розвитку [2]. Принциповою умовою розвитку виробничої інфраструктури виступає раціональне розподілення функціональних, фінансових, територіальних повноважень між регіональними і центральними органами управліннями. Якщо розглядати виробничу інфраструктуру регіону з позиції прямого впливу держави на її розвиток, то це відображається через делегування повноважень щодо функціонально-цільового підходу. Непрямий вплив держави на розвиток виробничої інфраструктури регіону здійснюється за допомогою прийняття спеціальних законодавчих актів, надання певних пільг у тому числі за рахунок звільнення від оподаткування (податкові канікули, розстрочення податкового зобов'язання) та отримання субсидій і преференцій.

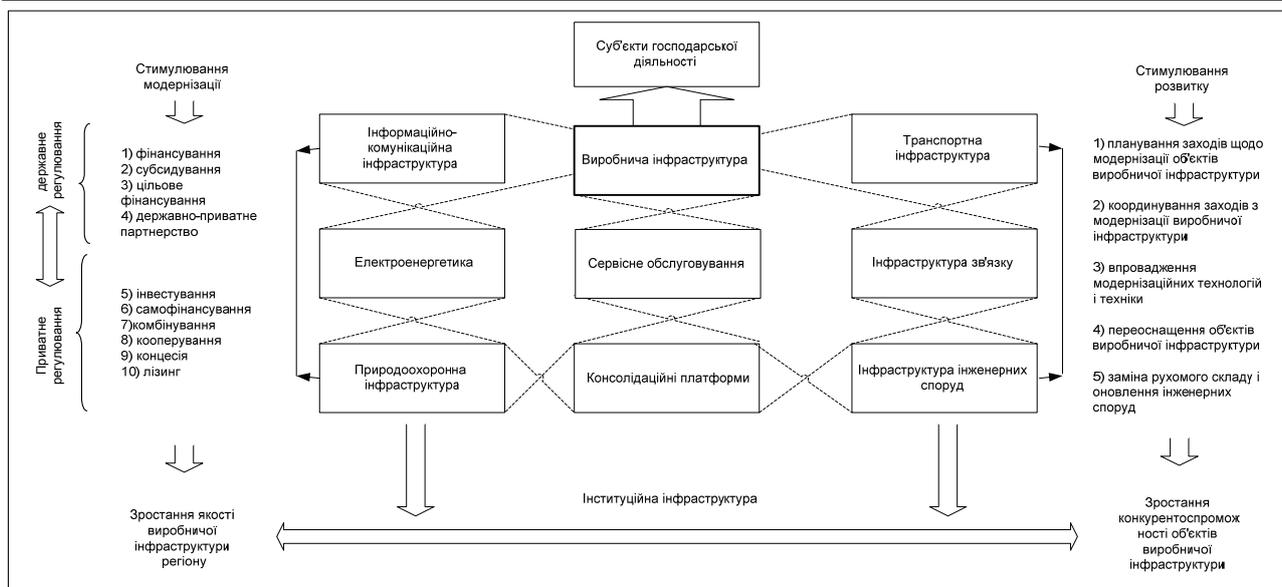

Рисунок 1. Передумови стимулювання модернізації та розвитку виробничої інфраструктури регіону

Результативність розвитку виробничої інфраструктури регіону залежить не лише від її адекватності природним, історичним, економічним, соціальним умовам та рівня необхідного інформаційного забезпечення, а також ефективності управління (рис.1).

Сучасний розвиток виробничої інфраструктури регіону дає можливість для більш глибокого розподілу і спеціалізації праці, а також кооперацію практично у всіх сферах промисловості, сільського господарства та ін. галузей економіки; застосування засобів транспорту при національній та міжнародній торгівлі різними видами сировини, матеріалів, напівфабрикатів та готової продукції; переміщення широких верств населення в рамках регіонів, країни та міжнародних сполучень.

Для формування адекватного управління виробничою інфраструктурою регіонів доцільності сформуванати та систематизувати фактори впливу, які будуть відображувати наслідки синергетичного поєднання ендогенного та екзогенного взаємовпливу.

При визначенні сукупності факторів впливу на виробничу інфраструктуру регіону необхідно визначити її як систему яка відображає інтеграційні, модернізаційні аспекти трансформаційних перетворень регіонального господарського комплексу на засадах сталого розвитку, тобто функціонує за рахунок перетворення певних елементів на вході у систему до кінцевих результатів на виході з системи. Зважаючи на те, що системний підхід до будь-якого процесу є всесторонній розгляд виробничих підрозділів і економічних явищ як єдиного цілого з урахуванням всіх взаємозв'язків об'єктів, їх властивостей і накладених обмежень.

Системний підхід дозволяє аналізувати складні проблеми як єдине ціле, розглядати багато альтернатив, враховувати невизначеність деяких варіантів рішення [3].

При цьому наявні в системі властивості повинні бути притаманні лише їй і бути відсутні у елементах які до неї входять [4, 5; 6, 7]. Визначаючи виробничу інфраструктуру регіону як систему, слід визначити, що головними елементами, що її характеризують будуть:

- подільність, тобто здатність забезпечувати виокремлення елементів і підсистем, через виявлення та встановлення їх зв'язку з іншими елементами і системами, що є важливим при прийнятті управлінських рішень;
- адаптивність, що характеризується можливістю пристосування до різних умов функціонування;
- мобільність, яка дозволяє концентруватися та переміщуватися у необхідних поєднаннях з метою раціоналізації функціонування за конкретних умов;
- гнучкість, яка дозволяє адаптуватися до нововведень з врахуванням відповідних відхилень без порушення цілісності системи;
- емерджентність, тобто набуття нових додаткових якостей, які були відсутні в елементах системою;
- кібернетичність, що визначає загальні закономірності управління і взаємозв'язку в утвореній системі.

На даний момент в економічній і соціальній політиці перед країною в цілому, і в кожному регіоном окремо, будують дві різні завдання, що збіглися за часом. Одна з них – необхідність знизити соціальні та економічні витрати кризи, інша – інноваційне і модернізаційний розвиток, які вимагають зміни параметрів не тільки економічного, але й виробничого розвитку, в тому числі - зміни і модернізації самої виробничої інфраструктури. Тому, саме активізація процесів трансформації виробничої інфраструктури наразі є необхідним і найважливішою умовою забезпечення сталого розвитку регіону (рис.2).

Рисунок 2. Умови модернізації виробничої інфраструктури регіону

Слід зазначити, що перетворення і трансформація виробничої інфраструктури території за сучасних умов може бути здійснено в два етапи. Перший з них, відновлювальний, передбачає відновлення застарілих об'єктів виробничої інфраструктури регіону, тобто попередніх умов для подальшого розвитку в майбутньому.

Другий етап, модернізаційний (інноваційний), пов'язаний з виникненням нових форм існування об'єктів виробничої інфраструктури (індустріальні парки, технопарки, технополіси і т. ін.) та зі швидким будівництвом нових об'єктів виробничої інфраструктури, покликаних стати генераторами модернізаційних тенденцій в економіці регіону, завдяки стимулюванню економічного, соціального, наукового та технічного потенціалу. Також даний етап передбачає перехід до якісно нових функціональних форм існування об'єктів виробничої інфраструктури, заснованих на інноваційних підходах і, які потребують значних грошових вливань в об'єкти виробничої інфраструктури, сама ж по собі, яка є ресурсотворюючим фактором та активно впливає на створення різних соціальних благ, на надання торгово-посередницьких, інформаційних та організаційно-комерційних, виробничо-технологічних, транспортно-експедиторських (логістичних) та інших необхідних для громадян інфраструктурних послуг в регіоні. У свою чергу, трансформована, модернізаційно-орієнтована виробнича інфраструктура – це основа сталого розвитку регіону, спрямованого на досягнення ефективного функціонування галузей не лише економіки, а й виробничої сфери.

Розглядаючи виробничу інфраструктуру регіону слід враховувати фактори, які впливають на її функціонування та розвиток, а саме: базовий техніко-технологічний стан інфраструктурних галузей; економіко-географічні особливості регіону; система розселення, демографічний стан та соціальна комфортність для населення; науково-технічний розвиток; інвестиційні вкладення, спрямовані на інноваційний розвиток окремих галузей виробничої інфраструктури; особливості територіального поділу праці та міжтериторіальних зв'язків; розміщення і ефективність використання потенціалу сфери матеріального виробництва регіону; стан навколишнього середовища та рівень екологічної безпеки регіону; стан інституційного середовища, особливо в сфері оподаткування, тарифо- та ціноутворення.

Поряд з цим, функціонування та розвиток виробничої інфраструктури регіону може впливати на: економічний розвиток регіону; якість життя населення; інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання і окремих таксономічних утворень; забезпеченість населення якісними виробничими послугами; конкурентоспроможність регіональної господарської системи; екологічний стан регіону.

Існують багато проблем та факторів, які гальмують інноваційний розвиток виробничої інфраструктури регіону. Саме тому необхідно здійснювати пошук дієвих методів та механізмів, які забезпечать підвищення ефективності функціонування виробничої інфраструктури регіону.

Серед можливих резервів можна виділити наступні: інституційні; організаційно-управлінські; фінансово-економічні;

Інституційні резерви – це створення пільгових умов з боку держави для проведення модернізації виробничої інфраструктури (надання кредитів на пільгових умовах, грантів, дотацій), створення спеціального режиму інвестиційної діяльності для підвищення інвестиційної привабливості виробничої інфраструктури регіону. Удосконалення правової основи дозволить підвищити рівень конкуренції у сфері забезпечуючих послуг та створить умови для правового регулювання їхньої діяльності.

Організаційно-управлінські резерви направлені на: запровадження ефективного регіонального менеджменту; формування логістичних систем та алгоритмів; раціоналізацію надання послуг сегментами виробничої інфраструктури; формування індустріальних парків на незадіяній інфраструктурі промислових підприємств для збільшення обсягів забезпечуючих послуг та ефективного використання рухомого складу.

Також організаційно-управлінські резерви дають можливість створювати та впроваджувати нові види послуг. Всі ці заходи дозволять складовим виробничої інфраструктури оптимізувати процеси надання послуг, збільшити рівень отриманого прибутку, підвищити рентабельність та зменшити експлуатаційні витрати.

Фінансово-економічні резерви пов'язані з фінансіалізацією інфраструктурної економіки та реалізацією таких заходів: обґрунтування тарифів на надання послуг складовими виробничої інфраструктури; отримання преференцій; створення умов для поступового зменшення обсягу перехресного субсидування; залучення додаткових коштів на основі впровадження лізингу, селенгу, топіку тощо.

Резерви фінансово-економічного характеру направлені на удосконалення фінансового інвестування процесу модернізації виробничої інфраструктури регіону, збільшення обсягів послуг, що надаються складовими виробничої інфраструктури, дозволяють підвищити рівень її конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зробити висновки, що найважливішою умовою переходу української економіки до сталого розвитку представляється

досягнення оптимальних рівнів інфраструктурної забезпеченості регіонів. Основні передумови для цього – потенційні можливості регіональної виробничої інфраструктури щодо забезпечення ефективного відтворювального процесу та підтримання міжрайонної рівноваги, а також недостатній рівень розвитку інфраструктурного комплексу багатьох регіонів.

Формування інфраструктурних умов регіонального розвитку має входити в число пріоритетних напрямів державної економічної політики, що реалізуються в ув'язці із забезпеченням ресурсних можливостей територій.

Список використаних джерел

1. Конкурентоспроможність регіонів України (методологія і практика) / [Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В., Швець П.А. та ін.]; за наук. ред. Л.Г. Чернюк. - К.: РВПС України НАН України, 2010.- 108 с.

2. Сидоренко І.В. Еволюційні погляди на модернізацію різних ієрархічних рівнів виробничої інфраструктури / М.П. Бутко, І.В. Сидоренко // Економіст. – К.: № 3, 2013 - С. 11-14.

3. Бутко М. Системи і моделі: теорія, методологія, практика: навч. посібник / [Бутко М.П., Бутко І.М., Дітковська М.Ю. та ін.]. – Ніжин: ТОВ «Аспект-Поліграф», 2007. – 380 с.

4. Давыденко И.Г. Структурно-функциональный анализ транспортно-логистического комплекса региона сервисного типа (на примере Ростовской области) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://be5.biz/ekonomika1/r2012/1789.htm>

5. Дорогунцов С.І. Соціально-економічні системи продуктивних сил регіонів України / Дорогунцов С.І., Чернюк Л.Г., Борщевський П.П. та ін.– К.: «Нічлава», 2002. – 690 с.

6. Ільчук В.П. Різновиди інноваційно-інвестиційних систем залізничного транспорту / В.П. Ільчук// Вісник ЧДТУ. Зб. Наук. Праць. – Чернігів: ЧДТУ. – 2003. – № 20. – С.4-10.

7. Канаєва М.О. Використання системного підходу при організації інноваційного процесу / М.О. Канаєва // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 1 (56). – С. 56-61.

ДАВИДОВА

Ірина Олегівна
irinaavydova@list.ru

УДК 37:331.5:338.37

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ РИНКУ ПРАЦІ ТА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ПРОЦЕСІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

THEORETICAL ANALYSIS OF INTERACTION OF LABOR MARKET AND EDUCATION MARKET IN RECRUITMENT PROCESS

д.е.н., Харківський державний університет харчування та торгівлі

Стаття присвячена визначенню змісту взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг з точки зору інституційного, політекономічного, функціонального підходів. В статті виявлені кількісні залежності підвищення рівня інтелектуального капіталу членів суспільства від ступеня збалансованості ринку праці та ринку освітніх послуг.

Статья посвящена определению содержания взаимодействия рынка труда и рынка образовательных услуг с точки зрения институционального, политэкономической, функционального подходов. В статье выявлены количественные зависимости повышения уровня интеллектуального капитала членов общества от степени сбалансированности рынка труда и рынка образовательных услуг.

The article is devoted to defining the content of interaction between labor market and education market in terms of institutional, political economy, functional approaches. The article revealed quantitative depending enhance intellectual capital society members on the degree of balance of the labor market and education market.

Ключові слова: ринок праці, освіта, моделі збалансованості

Ключевые слова: рынок труда, образование, модели сбалансированности

Keywords: labor market, education, models of balance

ВСТУП

Аналіз взаємодії ринку праці і професійної освіти в сучасній Україні виявив актуальність процесів, що відбуваються в рамках цієї діяльності, і показав низку негативних наслідків, викликаних недостатнім рівнем інституціоналізації даного механізму. В Україні реалізація взаємодії ринку праці та системи професійної освіти носить суперечливий характер та виявляється в протиріччях систем цілепокладання, розриві функціонально необхідних системних зв'язків, слабкості зворотнього зв'язку між сферою зайнятості та освітою, дублюванні функцій одного інституту іншим.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту та сутності виконання аудитором завдань з надання впевненості.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Вплив економічного розвитку на процеси підготовки та працевлаштування фахівців з позицій основних теорій розвитку сучасної соціально-економічної системи викликає цілий ряд

трансформацій. Серед основних відзначаються – зміни якісних вимог до працівника, що зумовлюють еволюцію структурних запитів ринку праці до системи освіти; зближення відносин даних інститутів.

Функцію адаптації інститутів ринку праці та освіти виконує економічна діяльність, що підтримує фінансово-економічні умови їх взаємодії; функція досягнення мети реалізується шляхом активізації обміну інформаційними запитами; функція інтеграції забезпечується за рахунок узгодження інтересів соціальних партнерів та нормативного закріплення механізмів цього узгодження; функція відтворення структури та підтримання зразка актуалізує процеси інституціоналізації взаємодії ринку праці і професійної освіти.

Інституціональний підхід пояснює необхідність створення спеціалізованої діяльності з підготовки кадрів завданням вирішення протиріч між сформованими інститутами професійної освіти і зовнішнім економічним середовищем, що потребує нових спеціалізованих навичок і вмінь. Призначення професійної освіти – формування і відтворення професійно-кваліфікаційного складу населення, хоча ефективність реалізації цієї місії виявляється вже в межах іншого інституту – ринку праці.

Інституціональна парадигма, як теоретичний підхід, зумовила бачення взаємодії професійної освіти і ринку праці як інституціональної форми соціального партнерства, що має законодавче

оформлення статусу та організаційну інфраструктуру [2, с. 33]. У доповнення необхідним є аналіз взаємодії даних інститутів через призму відповідності попиту та пропозиції професійно-кадрової структури, а також через дослідження їх конкретних функцій.

Політико-економічний підхід допомагає пояснити відносини ринку праці і системи професійної освіти з точки зору регулюючих факторів і механізмів, що використовуються органами державної влади. Інтеграційний характер відносин ринкових інститутів і держави проявляється у створенні незалежних посередників, що координують роботу системи професійної освіти і ринку праці.

При формуванні робочої сили, на підготовчій стадії зайнятості, спостерігається розвиток здібностей до праці, зростає освітній рівень, змінюються соціально-психологічні пріоритети; на стадії обміну та розподілу – задіюється механізм конкурентної боротьби за кращі робочі місця та умови оплати праці; при використанні робочої сили, на продуктивній стадії зайнятості, працівник забезпечується життєвими благами, необхідними для зростання людського та інтелектуального капіталу, тут триває налагодження соціальних контактів, зростає досвід та соціальна мобільність працівника.

Функціональний аспект взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг виявляється в досягненні їх збалансованості [1, с. 20]. Формалізований економічний аналіз дозволяє визначити в сфері освіти такі параметри, які дозволяють здійснювати процес управління інтелектуальним капіталом та є впливовими для його реалізації в сфері зайнятості.

Існуючі дослідження в даній сфері [3] вказують на кількісні залежності підвищення рівня інтелектуального капіталу членів суспільства як від освіти, так і від її ресурсів. Основою прогнозування обсягів професійного навчання є інформація про загальну додаткову потребу в робітниках певної професії або кваліфікації. Використання підходу з точки зору національного господарства дозволяє забезпечити багатоваріантність розрахунків для збалансування потреб економіки з мінімальною необхідною кількістю спеціалістів.

Трудові ресурси економіки мають регулярно поповнюватись, у тій мірі, в якій це необхідно окремим її галузям для ефективного розвитку. В сфері зайнятості відбувається узгодження потреб галузей економіки в фахівцях з можливостями постачання системою освіти необхідного обсягу кваліфікованих кадрів. Система професійної освіти «в ідеалі» має задовольняти щорічну потребу економіки у поповненні кадрів і тим забезпечувати баланс на ринку праці. Чисельність випускників з кожної спеціальності залежать від прийомів на ці спеціальності, які вже були здійснені в попередній період, з урахуванням тривалості навчання на кожному рівні освіти. У сферу професійної освіти учні потрапляють із системи загальної та середньої освіти. Тут визначальним параметром виступає народжуваність населення, яка складно піддається впливу, особливо в короткостроковій перспективі.

Оцінка професійної структури може здійснюватись на основі декількох підходів:

- *інтернаціональна модель* – передбачає розгляд професійної структури в більш розвиненій країні та прийняття цих показників як орієнтирів для даної країни;

- *модель міжфірмового зіставлення* – розгляд та оцінка професійної структури зайнятих в найбільш модернізованих чи ефективних фірмах, яка приймається як база для інших;

- *управлінські норми* – визначальну роль у встановленні орієнтирів відіграють консультації експертів, які розраховують бажані пропорції;

екстраполяційна модель – передбачення професійної структури здійснюється шляхом встановлення простої функції часу та подовження попередніх тенденцій. Під час аналізу доцільно застосування таких змінних: L – праця; X – випуск; I – економічний сектор; J – професія; K – рівень кваліфікації:

$$\frac{L_{tj}}{L_t} = f(t); \quad (1.1)$$

- *аналіз виробничої функції* – дозволяє встановити залежність між професійною структурою, загальним рівнем продуктивності та рівнем продуктивності в якомусь професійному секторі:

$$\frac{L_{tj}}{L_t} = f\left(\frac{X}{L}\right) \quad (1.2)$$

Розрахунок *кваліфікаційної* структури найчастіше передбачає метод, за яким структура освіти одержується як пряма функція від продуктивності праці:

$$\frac{L_k}{L} = f\left(\frac{X}{L}\right) \quad (1.3)$$

або через коефіцієнт корисності кваліфікованої праці (b) встановлюється залежність випуску від кваліфікованої праці:

$$L_k = bY \quad (1.4)$$

Це одна із характеристик моделі Я. Тінбергена [4].

Баланс пропозиції до попиту на кваліфіковану робочу силу передбачає можливості регулювання та цілеспрямованого впливу на потоки робочої сили, викриває можливі надлишки або нестачі серед працівників у професійному розрізі та викрити сферу їх генезису (ринок праці або ринок освітніх послуг).

До основних напрямів досягнення збалансованості можна віднести:

- гармонізацію сукупності чинників, які впливають на формування економічних параметрів працездатності робочої сили у фазі використання, визначаючи її довгострокову рентабельність;

- узгодження сукупності факторів економічного, соціального та демографічного плану, що не впливають прямо, а утворюють середовище формування тих властивостей носія робочої сили, що безпосередньо не використовуються в трудовій діяльності, але є впливовими для людського розвитку.

ВИСНОВКИ

Узгодження ринку праці та ринку освітніх послуг мають проводитись з урахуванням даних про

зайнятість, оплату праці, капітальні витрати, сукупну продуктивність факторів виробництва. Перспективні показники зайнятості за секторами економіки можуть бути одержані з використанням екстрапольованих величин для зовнішніх змінних, та на цій основі – виявлення багатоваріантних залежностей, важливих з точки зору розгляду реалізації будь-якого економічного процесу. Параметром, який дозволяє здійснювати регулювання взаємодії ринку праці та ринку освітніх послуг з метою досягнення збалансованості виступає прийом до закладів освіти в розрізі спеціальностей та рівнів навчання.

Одним із шляхів вирішення проблеми збалансованості ринку освітніх послуг та ринку праці виступає формування освітнього кластеру, включення в який науки, освіти, держави, служб зайнятості та роботодавців дозволяє здійснювати чітке формулювання вимог, які з'являються у суспільстві;

по-друге, сформувати усвідомлення бізнесом важливості інвестицій в людський капіталі.

Список використаних джерел

1. Давидова І.О., Кім М.М. Взаємозв'язок між ступенем економічного розвитку та професійною освітою в Україні // Україна: аспекти праці. – 2014. – №4. – С. 19-26.

2. Давидова І.О. Інституціональна трансформація та інституціональний механізм зайнятості населення // Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. Вип.32. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – С. 32-36.

3. Питухин Е.А. Математическое моделирование динамических процессов в системе «экономика – рынок труда – профессиональное образование» / Е.А. Питухин, В.А. Гуртов. – СПб.: СПбГУ, 2006. – 346 с.

4. Тинберген Я., Х. Босс. Математические модели экономического роста / пер. с англ. - М.: Прогресс, 1967. – 174 с.

НОЗДРЕНКО

Марія Валентинівна
marybacks@ukr.net

УДК 343.36

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ВЗЯТИХ ПІД ЗАХИСТ

INTERNATIONAL STANDARDS OF SAFETY PROVIDING PERSONS, TAKEN UNDER DEFENCE

аспірант кафедри кримінального права та кримінології, Львівський державний університет внутрішніх справ, Експерт сектору ТЕДПЕ ВКЕ, НДЕКЦ при УМВС України в Миколаївській області

В статті досліджуються Програми захисту свідків та потерпілих в США, Колумбії, Італії та Німеччини. Стаття аналізує заходи безпеки осіб, взятих під захист та визначає найбільш пріоритетні напрямки розвитку даного інституту для України.

В статье исследуются Программы защиты свидетелей и потерпевших в США, Колумбии, Италии и Германии. Статья анализирует меры защиты лиц, взятых под защиту и определяет наиболее приоритетные направления развития данного института для Украины.

The present article is probed the Programs of defense of witnesses and victims at the USA, Colombia, Italy and Germany. The article analyses safety of persons, taken under defense measures and determines the most priority directions of development of this institute for Ukraine.

Ключові слова: захист свідків та потерпілих, Програма захисту

Ключевые слова: защита свидетелей и потерпевших

Keywords: defence of witnesses and victims, Programs of defense

ВСТУП

У боротьбі зі злочинністю, передусім організованою, важливе значення має забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Останнім часом в умовах активізації злочинного світу питання захисту учасників кримінального процесу від фізичного та психологічного впливу набули особливої актуальності не тільки в розвинених країнах Європи, також і в Україні.

Зростання злочинних проявів у сфері корупції, організованої злочинності, наркобізнесу, торгівлі людьми, посягань на життя і здоров'я громадян призвели до того, що особи, які висловлюють бажання надавати допомогу правоохоронним органам у боротьбі зі злочинністю, нерідко самі стають жертвами помсти з боку злочинців. Саме тому широко розповсюджені випадки відмови свідків та потерпілих від своїх свідчень, зміни і дачі завідомо неправдивих показань на користь обвинувачених або підсудних. Залишаючись незахищеними перед реальною загрозою, вони вимушені йти на угоду зі своєю совістю, віддавати переваги збереженню власного життя, членів своєї сім'ї, рідних і близьких.

Останнім часом системою кримінального правосуддя багатьох держав розроблені різні програми, що забезпечують захист, а також надання моральної та матеріальної допомоги потерпілим та свідкам. Такі програми ефективно застосовуються у Сполучених Штатах Америки, Італії, Німеччині та інших державах.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту, завдань та принципів реалізації Програм захисту свідків в деяких країнах світу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та Програми захисту свідків США, Колумбії, Італії та Німеччини.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення реалізації заходів безпеки осіб, взятих під захист.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сполучені Штати Америки в світовій історії були першою державою, яка створила програму захисту ключових свідків. Ця програма була створена в 1971 році з метою боротьби з італійською мафією. Програма захисту свідків «WITSEC» довела свою значимість та користь, і була пізніше розповсюджена на інші сфери і форми поліцейської діяльності.

З моменту реалізації програми захисту свідків «WITSEC» в 1971 році її можливостями скористалися 18 400 осіб, з них 8 500 свідків і 9 900 членів їх сімей. В середньому через програму, таким чином, проходили 438 осіб за рік.

Для прийняття рішення про організацію захисту на ім'я помічника прокурора штату чи округу адресується конфіденційний запит щодо застосування заходів захисту, в якому детально обґрунтовується необхідність їх застосування, а також надається характеристика свідка. При отриманні дозволу на

застосування заходів, вони здійснюються федеральною Службою судового виконання США. Спочатку вказана програма поширювалася лише на свідків чи на справи стосовно організованої злочинності. В 1982 році був прийнятий "Закон про захист жертв і свідків злочину", яким розширено перелік підзахисних суб'єктів. Окрім іншого, в ньому визначено, що умовою застосування захисних заходів є дача пояснень великому журі. Враховуючи, що організація охорони та переселення свідка і його родини вимагає великих фінансових затрат, прокурор, який подає заявку на включення свідка до програми, повинен детально пояснити всі обставини і довести, що показання свідка заслуговують довіри, є важливими для справи і будуть обов'язково надані [6, с. 46].

Основу інституту безпеки свідків у США складає "Закон про посилення безпеки свідка" від 12 жовтня 1984 р., оскільки він визначає коло заходів, які можуть бути застосовані для забезпечення безпеки свідків. Серед таких заходів захисту в США передбачені і застосовуються такі:

- переселення на нове місце проживання свідка і забезпечення його іншими засобами захисту, якщо існує загроза його життю. На нове місце проживання звичайно відправляють і всю його родину або близьких йому людей, через яких може бути здійснений тиск;
- видача свідку нових документів, що засвідчують особу;
- виплата грошей на життєво необхідні витрати, в тому числі пов'язані з переїздом;
- надання допомоги з працевлаштуванням [6, с. 54].

Застосовуються й інші заходи для фізичного і соціального захисту, наприклад, заборона розголошення інформації про свідка і його місце проживання. Порушення цієї заборони вважається федеральним злочином, за який передбачається покарання, пов'язане з позбавленням волі.

З особою, яка потрапила під дію програми, укладається контракт, який визначає зобов'язання не тільки з боку держави, але й з боку свідка. Головний обов'язок серед них, звичайно, "показання в обмін на захист". Але є й інші, які зобов'язують свідка додержуватися вказівок правоохоронних органів, наприклад, не відвідувати деякі публічні місця або не виходити на зв'язок з певними особами.

Захист свідків у США відбувається не тільки в прямій формі - коли конкретну людину переселяють в інший штат, змінюють її біографію або навіть зовнішність. Встановлені державою заходи в рамках програми набагато ширші. Наприклад, у Нью-Йорку, діє спеціальна телефонна лінія зв'язку для жертв злочинів. Зателефонувавши, людина, яка піддалася нападу злочинців, може з'ясувати, де відбувають покарання її кривдники, а також строки їхнього звільнення. Будь-який клієнт цієї телефонної служби сповіщення може зареєструвати спеціальний пароль, і тоді комп'ютерна система зв'яжеться з ним через 10 хвилин після звільнення ув'язненого. Якщо абонент не відповідає, комп'ютер буде дзвонити йому щопівгодини протягом доби [1, с. 108].

Слід також зазначити, що Верховним судом США були сформульовані керівні принципи, відомі як "привілеї інформатора". Метою цих положень є захист інформаторів з боку поліції, шляхом наділення поліції правом не розкривати особу інформатора, який надав інформацію у зв'язку з розслідуванням злочином. При цьому враховуються конкретні обставини кожної справи і скоєного злочину, а також значення показань інформатора [3, с. 87].

На жаль, у нашій країні відсутні приклади успішного захисту свідків із застосуванням комплексу заходів, визначених законом. Відсутні і дані про витрачені на вказані цілі кошти. Нам необхідно глибоко вивчити успішний досвід зарубіжних країн у галузі захисту учасників кримінального судочинства, інплементувати його до національного законодавства і вирішити головну проблему, яка полягає у відсутності національної програми захисту свідків та фінансування затратного механізму цієї програми. В даний час Україна в силу об'єктивних причин не готова до прийняття і реалізації загальнодержавної програми захисту свідків, подібної до моделі Програми, що застосовується в США. Хоча основні риси для розробки, прийняття і застосування подібної програми в Україні вже накреслено й поступово застосовуються.

Колумбійська програма захисту свідків бере свій початок в Конституції 1991 року, згідно якої до числа основних обов'язків генеральної прокуратури віднесено захист свідків, потерпілих та інших учасників кримінального процесу. Законом № 418 від 1997 року було засновано три окремі програми захисту свідків. Перша передбачає постачання свідків інформацією та рекомендаціями по забезпеченню їх особистої безпеки, друга передбачає встановлення в окремих межах спостереження за свідками, а третя включає зміну особистих даних і охоплює потерпілих, свідків, учасників процесу і співробітників генеральної прокуратури. Здійсненням третьої програми займається спеціальне управління.

Можливість участі в третій програмі надається тільки свідкам по справам, пов'язаним з викраденням людей, тероризмом і незаконним обігом наркотиків; вона забезпечує переселення свідків на нове постійне місце проживання в межах Колумбії та зміну персональних даних. Свідкам надається фінансова допомога, що дозволяє їм почати нове життя; психологічна підтримка й медична допомога, консультації та сприяння у зв'язку з переселенням та оформленням особистих документів.

Відповідно до закону учасники можуть бути виключені з програми захисту на основі однієї із обставин:

- a) необгрунтована відмова підпорядковуватись судовій процедурі;
- b) незгода з планами чи програмами переселення;
- c) здійснення протиправних дій, що невід'ємно пов'язані з процедурою захисту;
- d) відмова від участі з власного бажання [5, с. 43-44].

Залежно від конкретних небезпечних обставин, в яких опиняється особа, *італійське* законодавство надає різноманітні види захисту та допомоги.

Звичайною мірою є спостереження за будинками осіб, які співпрацюють зі слідством. Дане спостереження поліція може проводити кожного дня у рамках повної “спеціальної програми захисту”, що є найвищою і найбільш виразною формою забезпечення захисту для осіб, що співпрацюють з правосуддям.

Центральна національна комісія на підставі відомостей, наданих поліцією і прокуратурою, визначає небезпеку, яка погрожує «співпрацюючим» з правосуддям особам, констатує причини для надання їм “спеціальної програми захисту” та оцінює значимість і важливість показань, отриманих від осіб, які потребують захисту.

До винесення Центральною національною комісією рішення можливе надання особі термінових заходів захисту, що містять:

- нове конспіративне і безпечне місце проживання для особи, що співпрацює, та для її сім'ї;
- збройний супровід під час пересування;
- періодична фінансова підтримка.

Центральна національна комісія запитує рішення всіх правоохоронних органів, до діяльності яких мають відношення дані, що містяться в заявах і показаннях особи, що співпрацює, а також – рішення Національного управління по боротьбі з мафією, що координує діяльність з розслідування такого виду злочинів.

Після реальної перевірки всіх фактів і обставин Центральна національна комісія вирішує питання про включення особи до спеціальної програми захисту, яка містить наступні заходи:

- розміщення співпрацюючої особи у безпечному місці;
- збройний супровід під час її пересування;
- щомісячну допомогу, що залежить від кількості членів сім'ї і відповідає середньому прожитковому мінімуму, або попередньому рівню життя до включення у програму;
- державну медичну допомогу;
- за необхідності – надання нових документів, що засвідчують особу для членів усієї сім'ї.

Основною умовою включення особи до програми захисту є те, що вона

повинна говорити правду і тільки правду.

Особа, що співпрацює з правосуддям, підписує угоду, що її зобов'язує:

- являтися за будь-яким офіційним проханням судових органів;
- не починати дії, що припускають необґрунтований ризик і не афішувати свої нові документи;
- не спілкуватися з пресою;
- інформувати Центральне управління захисту про своє пересування.

Центральне управління захисту є спеціальним загальнодержавним органом, підпорядкованим Міністерству внутрішніх справ Італійської Республіки, яке має територіальні підрозділи в усіх районах країни. Його завданням є забезпечення

інтересів осіб, що співпрацюють із правосуддям (будь-яка інформація щодо його діяльності та територіальних підрозділів на місцях надається лише за письмовою згодою керівника цього Управління) [2, с. 78-79].

Програми захисту свідків поліцією в *Німеччині* застосовуються вже протягом 10 років. На сьогодні служби з питань захисту свідків, утворені як на федеральному рівні, так і в кожній окремій землі, утворюють ядро системи захисту свідків. Маючи значну матеріальну підтримку і повну укомплектованість особовим складом, ці служби працюють для забезпечення постійної безпеки свідків, включених до програми захисту. Таким чином було вирішено питання співробітництва свідків з органами, що здійснюють кримінальне судочинство.

Здійснення заходів щодо захисту свідків, яким погрожує небезпека, є обов'язком поліції. У 1988 році підрозділом кримінальної поліції (“AG Kripo”) розроблено Концепцію щодо захисту свідків, у якій сформовані конкретні цілі й засоби, необхідні для створення і функціонування організацій, що здійснюють захист свідків.

Крім забезпечення безпеки для життя або фізичної недоторканності особи, цілями заходів щодо захисту свідків є забезпечення ефективного правосуддя, можливість давати показання, не побоюючись погроз і спроб залякування, а також – підтримка стійкого психологічного стану свідка.

Заходи, вжиті щодо захисту свідка, не повинні впливати на зміст його показань. Тому принципово важливо, що у Німеччині підрозділ із захисту свідків організаційно незалежний від підрозділу, який займається розслідуванням. Тільки він володіє анкетними даними, які використовуються як прикриття, і місцезнаходження особи; доступ до інформації для третіх осіб можливий тільки через підрозділ із захисту свідків. Тому до рівня надійності співробітників підрозділів із захисту свідків ставляться високі вимоги. Початок процедури реалізації програми із захисту свідка потребує дотримання низки умов:

- відповідно до норм кримінально-процесуального законодавства вчинене діяння є тяжким (злочин терористичного характеру та в цілому організовану злочинність), або таким, яке заподіює серйозну шкоду громадському порядку;
- встановлення обставин справи чи місця знаходження свідка без показань неможливо чи суттєво ускладнено;
- готовність особи давати показання створює небезпеку для життя, здоров'я або благополуччя свідка чи його близьких.

До злочинів, у справах про які в обов'язковому порядку повинні бути застосовані заходи захисту свідків, відносяться тяжкі злочини та злочини, що караються стратою, включаючи терористичні акти і насильницькі злочини, а також злочини, скоєні організованою групою.

Існує також цілий ряд вимог, запропонованих до реалізації програм захисту свідків:

- добровільна участь свідків у програмі захисту;
- здійснення на регулярній основі контролю за дотриманням сторонами укладених домовленостей;
- заходи щодо захисту не повинні призводити до поліпшення матеріального положення особи, яку захищають;
- відносно всіх здійснюваних заходів повинен бути забезпечений режим повної конспірації [2, с. 79-80].

Захист свідка може бути зупинений, якщо особа досягнула свого захисту як свідка шляхом обману, погрози та підкупу чи шляхом надання недостовірних чи неповних даних умисно або внаслідок грубої необережності.

ВИСНОВКИ

Отже, враховуючи досвід держав світу, можна виділити наступні позитивні заходи, які забезпечували ефективний захист осіб та більшу кількість розкритих злочинів:

- розробити єдину Програму захисту свідків, потерпілих та членів їх сімей, яка б включала: 1) вичерпний перелік заходів, які б застосовувалися у відповідності до рівня небезпеки, 2) негайне реагування на застосування заходів захисту (не більше доби з моменту заяви особи про небезпеку, враховуючи перевірку даного факту), 3) перелік осіб, до яких обов'язково в разі погроз повинні бути застосовані заходи захисту, 4) орган, який забезпечує застосування захисту до особи, 5) спеціальні заходи захисту, які б застосовувались до різних категорій осіб, причетних до розслідування злочину на момент розслідування (виставлення охорони особи, житла, прослуховування телефону тощо), 6) вимоги конфіденційності інформації відносно застосування до особи Програми захисту (про застосування до особи заходів захисту повинні бути відомі двом сторонам: особі, щодо якої вирішується питання про застосування заходів захисту та органу, який забезпечує захист особи);

- створити єдиний орган, який захищатиме осіб за даною Програмою, але який буде відсторонений від розслідування злочинів (даний орган не повинен бути підконтрольним судовим

органам та органам розслідування; даний орган повинен розробити базу, в яку б заносилися відомості щодо особи, до якої застосовується Програма, відносно якого розслідуваного злочину, хто здійснює захист, які нові анкетні дані застосовує особа тощо);

- укладати з особою, якій буде застосовуватися заходи захисту договір (контракт), в якому будуть викладені умови перебування під захистом (не з'являтися у людних місцях; не спілкуватися з деякими особами; слідкування за житлом тощо); в разі порушення умов договору особа повинна притягатися до відповідальності (штраф, арешт тощо).

Список використаних джерел

1. Кондратьев Е.Е. Пути решения проблемы защиты свидетелей // Право и безопасность - 2004. - № 1 – 148 с.

2. М.Ю. Азаров. Досвід роботи Італії та Німеччини щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. “Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)” 7’2003. – 153 с.

3. Новикова М.В. Обеспечение безопасности участников уголовного судопроизводства как гарантия осуществления правосудия в современных условиях: Автореф. дисс. канд. юр. наук. - Челябинск, 2006 – 246 с.

4. Рекомендуемые виды практики в области защиты свидетелей при производстве по уголовным делам, касающимся организованной преступности // [http://www.unodc.org/documents/organized-crime/V0853366%20WP%20Good%20Practices%20\(R\).pdf](http://www.unodc.org/documents/organized-crime/V0853366%20WP%20Good%20Practices%20(R).pdf)

5. Ромадановский К. О. Сравнительный анализ законодательств различных стран в области государственной защиты потерпевших, свидетелей и иных участников уголовного судопроизводства // Российский следователь. — 2006. — 96 с.

6. Шахрай В. Захист свідків в кримінальному процесі // Матеріали семінару з питань забезпечення безпеки свідків, організованого Міністерством юстиції США та Міжнародною правоохоронною академією 22-26 січня 2007 р., м. Будапешт. - Західний кур'єр від 28.03.2007 р. – 212 с.

GLOBAL TRANSFER PRICING 2015: WORLD OVERVIEW

Source: Deloitte, 2015 Global Transfer Pricing Country Guide 3. Access mode: <http://www2.deloitte.com>

UKRAINE

What's new

During 2014, extensive discussions in Ukraine focused on reforming and improving the transfer pricing regulations, which entered into effect as of 1 September 2013. The International Monetary Fund and the World Bank took an active role in this process, providing feedback and recommendations. As a result of the reform work conducted in 2014, significant amendments were introduced into Ukraine's transfer pricing legislation as of 1 January 2015. These changes bring Ukrainian legislation closer in line with the OECD's transfer pricing guidelines, but at the same time they make the regulations more fiscal in nature

Acceptable methods

The Tax Code provides five methods for transfer pricing analysis: the comparable uncontrolled price (CUP) method, the resale price method, the cost plus method, the profit split method, and the transactional net margin method (TNMM).

Commissionaire arrangements

Are commissionaire arrangements allowed?

Yes, but a series of tax implications (transfer pricing, permanent establishment, VAT) would have to be considered before implementing such an arrangement. Export sales through nonresident commissionaires are automatically subject to the transfer pricing regulations, regardless of whether the sale is made to a related or an unrelated party.

Cost sharing agreements

Are Cost Contribution Arrangements (CCA) or Cost Sharing Agreements (CSA) accepted?

Generally no. Recharges made to Ukrainian entities under a CCA or a CSA would not be deductible for tax purposes in Ukraine. Moreover, currency control regulations would likely make it impossible to make payments outside Ukraine under a CCA or a CSA. Alternative approaches to the calculation of recharged amounts must be considered when implementing such structures in Ukraine.

Tax return disclosures

Taxpayers must complete a special appendix to the corporate income tax return to disclose any transfer pricing adjustments they make. Starting with the 2015 income tax return (to be filed in 2016), another annex will be required to provide details regarding controlled transactions.

Documentation requirements

Two types of documentation are required:

- Report on controlled transactions, due 1 May of the year following the reporting one; and
- Transfer pricing documentation, due one month after a request from the tax authorities (two months for large taxpayers). The request may be issued by the authorities no earlier than on 1 May of the year following the reporting one. A calendar year is a reporting period for transfer pricing purposes

FRANCE

What's new

The highlights of France's transfer pricing developments for 2014 included the issuance of a specific form to comply with the annual "light" transfer pricing documentation requirement, which going forward, will have to be filed electronically, and an increase in the penalties imposed for failure to comply with the general transfer pricing documentation requirements. In essence, situations may now arise whereby a company could receive a significant penalty even if no transfer pricing adjustment is made, only because of the omission of documentation or lack of compliance.

Methods and comparables

The comparable uncontrolled profits (CUP) method, the resale price method, the cost plus method, the profit split method, and the transactional net margin method (TNMM).

Documentation and tax return disclosures

Companies with fiscal year-ends after September 8, 2013, must file a specific transfer pricing form (CERFA 2257-SD) with the French tax authorities on an annual basis within six months following the filing of their annual tax return (under article 223 quinquies B of the French Tax Code). The form must include a description of the taxpayer's transfer pricing method, as well as details regarding the cash flows per type of transactions (for aggregate amounts of more than €100,000 per type of transactions).

Documentation requirements

Yes, dynamic and contemporaneous documentation requirements are in place as of January 2010 following the adoption of procedures under articles L.13 AA and L.13 AB. Article L.13 AA also requires that rulings granted to related parties by foreign tax authorities must be disclosed to the FTA.

Are the documentation requirements annual requirements? If so, what do they involve each year (for example, a complete report, a memo identifying any changes and the updated transaction values?)

Must comparables be refreshed or a new search performed? Contemporaneous documentation

requirements have been in place since January 2010, and a specific transfer pricing form now must be submitted to the French tax authorities within six months following the filing of the annual tax return. Thus, this information must be updated annually. Comparables data should also be refreshed, given that a new analysis should be prepared from time to time (for example, every three years) to ensure that the results and conclusions remain valid.

GERMANY

What's new

In 2014, Germany implemented the Authorized OECD Approach (AOA) in domestic law. In this regard, Germany followed for the most part the recommendations published by the OECD in the OECD's 2010 Report on the Attribution of Profits to Permanent Establishments, and even focused more closely on particular facts, such as the determination of dotation capital and – deviating from the standards set by the OECD – the rebuttable presumptions set forth in the German law on the profit allocation to permanent establishments, as well as specific arrangements for permanent establishments for construction, assembling, and mining.

Methods and comparables

The comparable uncontrolled price (CUP) method, the resale price method, the cost plus method, the transactional net margin method (TNMM), and profit split methods. There is a hypothetical arm's length test in case the other methods do not apply. The hypothetical arm's length test must be observed, especially in the case of transactions involving intangibles.

Documentation requirements

The economic and legal basis for arm's length prices and conditions in cross-border transactions with related parties must be documented. Details are set out in the decree-law on the manner, content, and extent of documentation in the sense of section 90 para. 3 of the General Tax Code (GAufzV). Further details on documentation requirements are outlined in the administrative principles of April 12, 2005, issued by the Federal Ministry of Finance.

Are the documentation requirements annual requirements? If so, what do they involve each year (for example, a complete report, a memo identifying any changes and the updated transaction values?)

Must comparables be refreshed or a new search performed? There is no specific requirement to prepare annual transfer pricing reports (except for extraordinary transactions). Regarding the update of benchmarking studies there is no strict rule in the law, decree-law, or administrative principles, so the general principles for a reasonable economic analysis apply. In practice, benchmarking studies are often fully updated every three years (basically, a new search is performed) with only financial updates being run in the interim periods.

UNITED STATES

What's new

The United States' transfer pricing regime did not experience any substantive developments in 2014. On February 14, 2014, the Internal Revenue Service did

release the Transfer Pricing Audit Roadmap to the public which recommends and outlines new policies and procedures for transfer pricing audits. The roadmap provides examination teams, in particular IRS persons involved in the audit of transfer pricing issues, with a broad set of tools and audit techniques to assist with the planning, execution, and resolution of transfer pricing examinations.

Methods and comparables

For tangible property: comparable uncontrolled price method, resale price method, cost plus method, comparable profits method, profit split method, and unspecified methods. For intangible property: comparable uncontrolled transaction method, comparable profits method, profit split method, and unspecified methods. For platform contributions (buy-ins): comparable uncontrolled transaction method, income method, acquisition price method, market capitalization method, residual profit split method, and unspecified methods. For services: services cost method, comparable uncontrolled services price method, gross services margin method, cost of services plus method, comparable profits method, profit split method, and unspecified methods.

Documentation requirements

Contemporaneous documentation is required for penalty protection. Treas. Reg. §1.6662-6. Contemporaneous documentation is also required for all cost sharing arrangements. Treas. Reg. §1.482-7(k)(2).

Are the documentation requirements annual requirements? If so, what do they involve each year (for example, a complete report, a memo identifying any changes and the updated transaction values?)

Must comparables be refreshed or a new search performed? Documentation is optional; however, if the taxpayer wants to have penalty protection, then the taxpayer must have contemporaneous documentation, which means the taxpayer must update its transfer pricing documentation on an annual basis.

UNITED KINGDOM

What's new

Transfer pricing in the UK remains an issue of political and public importance. This is reflected in the UK government's proposed adoption of OECD/G20 base erosion and profit shifting (BEPS) recommendations. From 1 April 2015, a new tax will apply to arrangements that divert profit from the UK – the “diverted profits tax.” Advance pricing agreements and advance thin capitalization agreements now include the option for the UK tax authorities to terminate the agreements in the event of changes to UK legislation or OECD transfer pricing guidelines arising from BEPS actions. UK tax authority audit activity in 2014 suggests a more thematic approach to risk assessment in certain areas. Intragroup procurement arrangements, for example, appear to be the subject of a more coordinated UK tax authority challenge.

Acceptable methods

The comparable uncontrolled price (CUP) method, the resale price method, the cost plus method, the profit split method (residual analysis, contribution analysis), the transactional net margin method (TNMM), and

unspecified methods (provided the derived result satisfies the arm's length principle).

Documentation requirements

Taxpayers should keep records to support details in the tax return. However, note the comments in the "Deadline to prepare documentation" section below. Records should be retained for the later of (a) six years from the end of the relevant accounting period; (b) the date when the enquiry into the return is completed; or (c) the date on which HMRC are no longer able to open an enquiry (TIOPA 2010, Part 4).

UK legislation provides for penalties of up to £3,000 per tax return for failure to compile and retain transfer pricing documentation (FA 1998, Sch 18, para 23(1)).

Are the documentation requirements annual requirements? If so, what do they involve each year (for

example, a complete report, a memo identifying any changes and the updated transaction values?)

Must comparables be refreshed or a new search performed? There is no obligation for a taxpayer to submit its transfer pricing documentation with its annual tax return. However, the tax authorities can request that evidence of compliance with the arm's length principle be made available as per the record-keeping requirements detailed in International Manual 483030. HMRC expect the taxpayer to prepare and retain documentation that demonstrates the taxpayer's compliance, in accordance with the UK Corporation Tax Self-Assessment regime. This means that contemporaneous transfer pricing documentation must be prepared in support of every tax return annually. This documentation must be made available at the request of the tax authorities within the time specified.

ЮРИДИЧНИЙ ЛІКБЕЗ

або як не вестися на обіцянки та погрози влади

САМОЧИННЕ БУДІВНИЦТВО

→ *Вам погрожують знесенням самочинно збудованого об'єкта?*

Відповідно до чинного законодавства, самочинно збудований об'єкт підлягає знесенню лише у крайньому випадку. А саме, у разі істотних порушень при побудові такого об'єкта та неможливості його перебудови.

Так, у ч. 1 ст. 38 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» зазначається наступне: *У разі виявлення факту самочинного будівництва об'єкта, перебудова якого з метою усунення істотного відхилення від проекту або усунення порушень законних прав та інтересів інших осіб, істотного порушення будівельних норм є неможливою, посадова особа органу державного архітектурно-будівельного контролю видає особі, яка здійснила (здійснює) таке будівництво, припис про усунення порушень вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, державних стандартів і правил з визначенням строку для добровільного виконання припису. У разі якщо особа в установленій строк добровільно не виконала вимоги, встановлені у приписі, орган державного архітектурно-будівельного контролю подає позов до суду про знесення самочинно збудованого об'єкта та компенсацію витрат, пов'язаних з таким знесенням.*

Таким чином, знесення самочинно збудованого об'єкта є правомірним лише у разі:

- виявлення істотного відхилення від проекту, істотних порушень законних прав та інтересів інших осіб, або істотного порушення будівельних норм;
- неможливості перебудувати об'єкт для усунення порушень;
- невиконання особою припису органу державного архітектурно-будівельного контролю про усунення порушень;
- наявність відповідного рішення суду.

→ *Як узаконити самобуд...*

Перш за все, узаконити самочинно збудований об'єкт потрібно з тієї причини, що без належно оформлених документів на право власності на об'єкт неможливі будь-які операції з цим об'єктом у майбутньому: купівля-продаж, дарування тощо.

Чинним законодавством встановлюються наступні процедури для введення в експлуатацію самочинно збудованих об'єктів.

Відповідно до п. 9 Прикінцевих положень Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»

до 31 грудня 2015 р. можна подати документи для узаконення наступних об'єктів:

- індивідуальні (садибні) житлові будинки, садові, дачні будинки, господарські (присадибні) будівлі і споруди, збудовані у період з 5 серпня 1992 р. до 12 березня 2011 р.;
- збудовані до 12 березня 2011 р.;
- громадські будинки I і II категорій складності;
- будівлі і споруди сільськогосподарського призначення I і II категорій складності.

Введення в експлуатацію таких об'єктів здійснюється наступними етапами:

1) технічне обстеження об'єкта, або технічна інвентаризація з видачею технічного паспорта;

2) подання до відповідного органу Інспекції з архітектурно-будівельного контролю заяву, до якої додаються:

- два примірника декларації про готовність об'єкта до експлуатації за встановленою формою;
- звіт про проведення технічного обстеження будівельних конструкцій та інженерних мереж об'єкта з висновком про їх відповідність вимогам надійності і безпечної експлуатації (крім індивідуальних (садибних) житлових будинків, садових, дачних будинків, прибудов до них загальною площею до 300 кв. м. включно, господарських (присадибних) будівель і споруд, прибудов до них загальною площею до 100 кв. м. включно);
- засвідчені в установленому порядку копії: документа, що посвідчує право власності чи користування земельною ділянкою, на якій розміщено об'єкт, технічного паспорта.

3) Видача інспекцією примірника декларації із відміткою про її реєстрацію.

Заяви про введення об'єктів в експлуатацію розглядаються протягом 10 робочих днів. У вищезазначених випадках штрафні санкції не застосовуються.

→ *Як же бути з індивідуальними (садибними) житловими будинками, садовими, дачними будинками, господарськими (присадибними) будівлями і спорудами, збудованими до 5 серпня 1992 р.?*

Відповідно до п. 3.1. Порядку, затвердженому Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 19.03.2013 № 95, документом, який засвідчує відповідність закінчених будівництвом до 05 серпня 1992 р. індивідуальних (садибних)

житлових будинків, садових, дачних будинків, господарських (присадибних) будівель і споруд, прибудов до них, які не підлягають прийняттю в експлуатацію, вимогам законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил, зокрема для потреб державної реєстрації прав власності на нерухоме майно, є технічний паспорт, складений за результатами технічної інвентаризації.

Відповідно до ч. 3 ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» для здійснення державної реєстрації прав власності, з подальшою видачею відповідного свідоцтва про право власності, на вищезазначені об'єкти, які закінчені будівництвом до 5 серпня 1992 р., проведення технічної інвентаризації не потребується. Документом, що замінює технічний паспорт у разі його відсутності, є виписка з погосподарської книги, яка надається виконавчим органом сільської ради (у разі, якщо такий орган не створений, - сільським головою) або відповідною архівною установою.

ЧИ ПОТРІБНО ЗАСВІДЧУВАТИ СТАТУТ НОТАРІАЛЬНО ПРИ ДЕРЖАВНІЙ РЕЄСТРАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ?

Досі багато державних реєстраторів вимагають нотаріального засвідчення статуту при поданні документів для державної реєстрації юридичної особи. Проте, вже Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури започаткування підприємства» від 21.04.2011 р. внесено зміни до ч. 5 ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», а саме – виключено речення «Справжність підписів засновників (учасників) або уповноважених осіб на установчих документах повинні бути нотаріально засвідчені, а засновницькі договори - нотаріально посвідчені».

Відповідно до ч. 5 ст. 8 Закону у чинній редакції встановлені наступні вимоги до оформлення установчих документів:

Установчі документи юридичної особи, а також зміни до них, викладаються письмово, прошиваються, пронумеровуються та підписуються засновниками (учасниками) або уповноваженими особами, якщо законом не встановлено інший порядок їх затвердження. У випадках, які передбачені законом, установчі документи повинні бути погоджені з відповідними державними органами.

Чи мають право реєстратори ревізувати зміст установчих документів?

Вимоги до змісту установчих документів встановлюються Цивільним та Господарським кодексами, а також Законами України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства» та ін.

Відповідно до ч. 3 ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» установчі документи (установчий

акт, статут або засновницький договір, положення) юридичної особи повинні містити відомості, передбачені законом.

Вимоги щодо написання найменування юридичної особи встановлюються Міністерством юстиції України (Наказ від 05.03.2012 № 368/5 Про затвердження Вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу).

Дані вимоги мають бути обов'язково дотримані при складанні установчих документів. Адже відповідно до ч. 1 ст. 27 вищезазначеного Закону **невідповідність установчих документів вимогам, встановленим ч. 8 Закону, є підставою для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи.**

Проте, відповідно до ч. 3 ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» відповідальність за відповідність установчих документів законодавству несуть засновники (учасники) юридичної особи.

Таким чином, у разі прямої невідповідності установчих документів вимогам закону реєстратор має право відмовити у державній реєстрації юридичної особи. У разі виникнення спірних питань або питань, що прямо не передбачені чинним законодавством, реєстрація має бути проведена, оскільки відповідальність за відповідність установчих документів законодавству несуть засновники.

Анна Туманян,
юрисконсульт Аудиторської
фірми "Аналітик"
(093)914-87-09
ao.tumanian@gmail.com

Анна Туманян,
юрисконсульт Аудиторської
фірми "Аналітик"
(093)914-87-09
ao.tumanian@gmail.com

НОВИНИ ЗАКОНОДАВСТВА

Юридичних осіб зобов'язано до 25 травня 2015 року надати відомості про вигодоодержувачів та встановлено відповідні санкції

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів» від 14.10.2014 (надалі Закон) встановлено ряд змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». Тепер поряд з іншими відомостями до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців включатимуться відомості про вигодо одержувачів, яких тепер перейменовано у кінцевих бенефіціарних власників (контролерів).

Відповідно до п. 20 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» **кінцевий бенефіціарний власник (контролер) - фізична особа, яка незалежно від формального володіння має можливість здійснювати вирішальний вплив на управління або господарську діяльність юридичної особи безпосередньо або через інших осіб, що здійснюється, зокрема, шляхом реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною часткою, права вирішального впливу на формування складу, результати голосування, а також вчинення правочинів, які надають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління, або яка має можливість здійснювати вплив шляхом прямого або опосередкованого (через іншу фізичну чи юридичну особу) володіння однією особою самостійно або спільно з пов'язаними фізичними та/або юридичними особами часткою в юридичній особі у розмірі 25 чи більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі.**

Відповідно до п. 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону юридичні особи, зареєстровані до набрання чинності цим Законом, подають державному реєстратору відомості про свого кінцевого вигодоодержувача (вигодоодержувачів), у тому числі кінцевого вигодоодержувача

(вигодоодержувачів) їх засновника, якщо засновник - юридична особа, упродовж шести місяців з дня набрання чинності Законом, тобто з 25 листопада 2014 року.

Законом також внесені доповнено Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнити частиною п'ятою статті 166¹¹, згідно з якою неподання юридичною особою державному реєстратору інформації про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (тобто від 5100 до 8500 гривень).

З метою забезпечення внесення до Єдиного державного реєстру інформації про юридичну особу, яка передбачена положеннями Закону № 1701-VII, наказом Міністерства юстиції України від 03.12.2014 № 2046/5 внесені відповідні доповнення до реєстраційних карток «Форма 1», «Форма 2» та «Форма 4». Для виконання пункту 2 прикінцевих та перехідних положень Закону № 1701 уповноважений представник юридичної особи має подати державному реєстратору реєстраційну картку «Форма 4», в якій заповнити відповідні поля для внесення до Єдиного державного реєстру необхідних відомостей.

Виходячи із змісту ст. 19 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» відомості щодо кінцевих вигодо одержувачів (кінцевих бенефіціарних власників) мають надаватися до реєстратора у порядку, передбаченому для надання інформації, що не пов'язана із змінами до установчих документів. Для цього уповноважений представник юридичної особи має надати реєстраційну картку про внесення змін до відомостей про юридичну особу, які містяться в Єдиному державному реєстрі (форма 4, з відповідними змінами). Надання додаткових підтверджуючих документів законодавство не вимагає.

При зміні кінцевих вигодоодержувачів (кінцевих бенефіціарних власників) юридичні особи мають так само подавати картку форми 4 до реєстратора. За неподання інформації про такі зміни так само можуть бути накладені штрафні санкції.

БІОМЕТРИЧНІ ПАСПОРТИ: АЖІОТАЖ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ?

Ще 6 грудня 2012 року набув чинності новий Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» (надалі Закон). Даним Законом передбачено видачу паспортів та інших документів, що посвідчуються особою, які містять безконтактний електронний носій, що імплантований у відповідний бланк документа.

Зокрема, Законом передбачено:

1. Ведення **Єдиного державного демографічного реєстру**, до якого вноситься інформація про громадянина, серед якої - відцифрований зразок підпису особи, відцифрований образ обличчя особи, та за згодою особи - відцифровані відбитки пальців рук (у разі оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичного паспорта України, службового паспорта України, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон, проїзного документа біженця).

2. Покладення функцій з видачі паспортів громадянина України, паспорта громадянина України для виїзду за кордон та інших посвідчень на **Державну міграційну службу України.**

3. Видачу **паспорта громадянина України** всім особам, починаючи від народження та незалежно від віку, на кожні 10 років – у вигляді картки, що містить безконтактний електронний носій.

4. Видачу **паспорта громадянина України для виїзду за кордон** - у формі книжечки, правий форзац якої містить безконтактний електронний носій.

Чи справді необхідно оформлювати біометричний паспорт?

По-перше, у п. 1 Перехідних положень Закону зазначається, що документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, видані до дня набрання чинності цим Законом, **є чинними до закінчення строку їх дії та не підлягають обов'язковій заміні.**

По-друге, у ч. 1 ст. 16 Закону зазначається наступне:

«Особам, які через свої релігійні переконання відмовляються від внесення інформації до безконтактного електронного носія, що імплантований у відповідний бланк документа, гарантується право на відмову від отримання такого документа або від внесення інформації до безконтактного електронного носія. Таке право реалізується шляхом подання заяви до відповідного центрального органу виконавчої влади про відмову від отримання документа, що містить безконтактний електронний носій, або від внесення інформації до такого носія. У цьому випадку особі у порядку та строки, встановлені Кабінетом Міністрів України, видається відповідний документ, що не містить безконтактного електронного носія, чи задовольняється заява про відмову від внесення інформації до такого носія.»

Таким чином, законодавством не вимагається змінювати свій паспорт на біометричний, а у разі отримання нового паспорта від електронного носія можна відмовитися, подавши спеціальну заяву. У цьому разі отримання паспорта обійдеться дешевше.

Втім, ще з 2013 року від Уряду чути обіцянки щодо введення безвізового режиму з ЄС для осіб, що матимуть біометричні закордонні паспорти. На даний момент введення безвізового режиму обіцяють на саміті у Литві у травні.

Що на практиці?

Зі слів заступника начальника ГУДМС України в Закарпатській області Олександра Бердара, – Немає ніякого сенсу «штурмувати» підрозділи ДМС, оскільки немає вимоги терміново змінити старі паспорти на нові. Ще одна помилкова думка – багато хто вважає, що «біометричний паспорт із чіпом» уже зараз, одразу після отримання, дасть право на безвізове відвідування Європи. Але це не так: із біометричним паспортом, але без візи країни, яку ви маєте намір відвідати, за кордон не пустять!»

О. Бердар наголошує: можливість в'їжджати до Європи з біометричним паспортом і без візи – це тільки перспектива. Для повного функціонування такої системи, окрім наявності паспортів, необхідно обладнати основні пропускні пункти на кордоні так званими «електронними воротами». Цього поки що немає. Та й загалом, навіть якби було обладнання, воно нічого не дасть без принципового рішення запровадження безвізового режиму. А такого рішення немає. Попередньо, в травні 2015-го в Литві мають тільки обговорюватися перспективи такого кроку та якісь терміни.

На питання журналіста, чи із введенням у дію нової робочої станції роботи додалося, О. Бердар відповів: «Звичайно. Виникає низка технічних нюансів, пов'язаних, наприклад, із високою чутливістю апаратури. Один із прикладів – людина довгий час працювала з агресивним середовищем, яке роз'їдає шкіру. Зісканувати її відбитки пальців у такому випадку вийшло не з першої, і навіть не з десятої спроби. А черга тим часом чекала... Тому загалом спрогнозувати потік громадян майже нереально. У середньому зняття інформації та оформлення однієї людини займає 20–25 хвилин» [<http://karpatnews.in.ua>].

Отже, чи потрібно вестися на ажіотаж та платити шалені гроші за біометричні паспорти?

Виходячи із наявних фактів, єдиним поштовхом до оформлення біометричного паспорту є можливе введення безвізового режиму для володільців таких паспортів. Ніякої законодавчої необхідності на даний момент для оформлення даних документів немає.

*Анна Туманян,
юрисконсульт Аудиторської
фірми "Аналітик"
(093)914-87-09
ao.tumanian@gmail.com*

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку — це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. **Значна (!) економія коштів** на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру;**
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції — це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті — з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно — це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua

Коплетта
по-Київськи

87 грн

Борщ Полтавський
з пампушками

65 грн

Вареники

54 грн

У ресторані «Козацька втіха» ви можете не тільки скуштувати традиційні українські страви за аутентичними рецептами, але й почути живу українську музику і співи, а на вході ресторану вас зустрінуть чарівні Мавки.

Чекаємо на Вас!

* * *

РЕСТОРАН-МУЗЕЙ
**КОЗАЦЬКА
ВТІХА**

«Козацька втіха» розташувалась у самому центрі Києва – на вулиці Хрещатик.

До ваших послуг 4 просторих зали та дві VIP кімнати, у яких відтворений традиційний інтер'єр української хати.

Занурьтесь в атмосферу українського колориту та скуштуйте такі рідні нашому серцю національні страви за аутентичними рецептами.

Завжди Вам раді!

м. Київ, вул. Хрещатик, 44а
тел.: (044) 279-40-71, (067) 445-65-83, (066) 671-72-13
Ми працюємо з 9:00 - до останнього гостя
kozackavtiha.com.ua